

Znění tohoto textu vychází z díla Podivná smrt Filipa Frieda román
v devíti převlecích tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Český
spisovatel v roce 1997 (ORTEN, Jiří. Prózy. Díl 1. 1. vyd.
Praha: Český spisovatel, 1997. 189 s. Spisy Jiřího Ortena, sv. 5).

Fotografie Jiřího Ortena: originály archiválií jsou uloženy
v Památníku národního písemnictví – literární archiv.

Text díla (Jiří Orten: Podivná smrt Filipa Frieda), publikovaného Městskou
knihovnou v Praze, není vázán autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:

ORTEN, Jiří. Podivná smrt Filipa Frieda [online]. V MKP 1. vyd.

Praha: Městská knihovna v Praze, 2013 [aktuální datum citace

e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. Dostupné z:

http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/91/25/43/podivna_smrt_filipa_frieda.pdf.

Vydání (obálka, grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze,
podléhá licenci Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-

Zachovejte licenci 3.0 Česko.

Verze 1.0 z 2. 12. 2013. 4

OBSAH

PODIVNÁ SMRT FILIPA FRIEDA	5
Obráceno k jihu	6
První kapitola	10
Druhá kapitola	15
Třetí kapitola	21
Čtvrtá kapitola	29
Pátá kapitola	42
Šestá kapitola	50
Sedmá kapitola	78
Osmá kapitola	85
Devátá kapitola	94
Obráceno na sever	100 5

PODIVNÁ SMRT FILIPA FRIEDA

Román v devíti převlecích

Můj milý čtenáři,

dávej prosím při čtení největší pozor na koutky úst. Představuji si to asi takhle:

Na stole, u nějž čteš, leží malé zrcadlo, do nějž několikrát

pohlédneš, abys mohl snáze uvěřit všem těm papírovostem.

Nevyhledávej stínu, čtenáři, ale není dobře, budeš-li s hlavou

obnaženou přímo na slunci.

Čiň, co ti libo!

Jsi-li nešťasten, je mi to líto a připravil jsem ti pláč.

Máš-li chuť se radovat, chyt' se několika veselostí.

Horuji pro to, aby ti bylo dobře všemi směry.

Zalekneš-li se několika nadávek, jimiž jsem tě obdařil, značí to, že
jsi stejným způsobem ochoten nadávat mně. A já se ti tímto s menší
úklonou poroučím. 6

Obráceno k jihu

Všechny věci kolem nás mají k sobě
nepopsatelně blízko.

J. ORTEN

Vstoupili jsme do převlékárny. Byl jí menší pokojík o holých
stěnách, plný světla a běloby. Jen na stropě byl naznačen jakýsi
ornament, jehož křivky se rozbíhaly na všechny světové strany.
Lampa zde nevisela. V koutě stála malá žárovka se stínidlem
a vrhala kolem sebe temné, kruhové světlo. V oknech byly
vytaženy žaluzie. Tato místnost, jedna ze spousty pokojíků Velkého
Zámku, kde se měla odbývati hostina, dodávala nám patřičného
klidu a uspokojení. Malé nástěnné hodiny pronikavě tikaly, takže
jsme mohli slyšeti ozvěny svých srdcí.

Padal déšť.

Vzali jsme vlažnou lázeň, a převléknuvše se konečně do
neobvykle černého šatstva, mohli jsme klidně prohlásiti:

Převleky započaly!

(HISTORICKÁ ZMÍNKA)

Filip Poslední se narodil roku 1700 v listopadové noci. Svítily hvězdy. Naneštěstí, či spíše jakousi podivnou shodou okolností, mu nebylo nikdy umožněno poznati mravy a zvyky svých drahých. Jeho matka byla jedna z těch trochu příliš krásných žen a otec se oddal pití vína, aby v něm utopil ztracenou ctižádost. Filip nevyhledával žádných cest a s klidným nadšením se snažil žít. Za letních dnů zdvihal malé bílé ruce vzhůru k slunci a v noci, když byl zalit stříbrem, nevycházel z obdivu z druhého slunce, ještě krásnějšího a tajemnějšího. Filip Poslední byl veliký básník tohoto ošklivého věku. Nikdy nepromluvil a mlčel ustavičně, kromě 7 několika slabik, jež si seskupil v novou řeč. Ale to vlastně nebyla ani řeč. Zemřel v listopadové noci v druhém roce svého života, aniž vyslovil jediné lži. A my ubozí jsme se dodnes nezapomněli poklonit jeho památce ústy alespoň poněkud změněnými. To, co nikdy neřekl Filip, nepotřebovalo přecházet v mlčení, jako jeho život přešel v smrt. Smrt, v níž byl samotný, usmířený, a přece ne zcela sám. Nač se tajit se svými záměry, které budou beztak jen zpola uskutečněny? Popřejme místa všemu, co v nás překypuje, a nelekejme se lží. Nelekejme se mluvit pravdu. Stavět a vážit v hrsti. Zoufat. Ještě čekat.

(ÚVOD HRDINOVA DENÍKU)

– Narodil jsem se ve století dvacátém. Filip Poslední, můj dávný strýc, zanechal mi svůj vzkaz (tu noc pršelo a blesky se kupily):

Půjdeš, příteli, a potáčeje se od vzoru ke vzoru budeš hledati
svou cestu. V roce své dospělosti budeš se hrozit Karla
Marxe a Bedřicha Nietzscheho. Svedeš veliký boj s mnoha
zbabělci a hlupáky o svou krev a bránici. Podlehneš! Přeji ti
dobré zkušenosti. Přeji ti mnoho zkušeností.

Spřátelil jsem se naráz s loutkami. –

Poznal jsem Filipa Frieda v hostinci na nábřeží. Toho večera
všichni lidé pili o něco víc jedů než obvykle. Filip zpíval
chuligánskou píseň. Seděla s ním hezká dívka, která pomalu kouřila
malou cigaretu. Byla zpola zahalena kouřem. Tu píseň jsem znal:

My jsme ji chytili

v koženém kabátu

Přisedl jsem k nim. Dívka byla opilá a plakala. Filip cosi rychle
čmáral na papír. Měšťané u vedlejšího stolu zpívali oplzlé písničky. 8
Pak venku svítalo a já jsem líbal děvče, které mělo ruku na mých
kolenou. Filip hleděl milostivě očima bez lásky. Sklonil se ke mně
a šeptal:

– Vezmi si ji, chceš-li. –

Objal mě a odešli jsme, nechávající dívku i víno jejich osudu. Já
a Filip. Objímali jsme se rukama, a sklánějíce se přes zábradlí mostu,
uviděli jsme černou řeku, která se nehýbala.

Byla jako hřbet mrtvé kočky.

Za kostelem na pravé straně řeky bylo viděti fialovou barvu
oblohy. Bylo nutno, aby právě v této chvíli lehkosti a uvolnění naše
opilé životy byly váženy na dvou plochých dlaních. A potom už

skoro nic. Opilý stisk ruky a chtělo by se mávat šátkem. Ale ani k tomu není dost síly.

Po třech dnech jsem telefonoval na číslo, které mi Filip dal. Bylo mi řečeno:

– Filip Fried zemřel dnes v noci prudkým zápalem plic. –

A to je všechno. Na počátku příběhu hrdina umírá. Na počátku příběhu neumím už rozvázat jeho konec.

Mrtvý Filip, noc plná vína, jakési neznámé děvče a já. Čtyři věci takřka bez souvislosti.

Nelekejme se mluvit pravdu. Lhát. Stavět a vážit v hrsti. Zoufat. Ještě čekat.

Vypravíme se do domu Filipa Frieda, abychom prohledali jeho psací stůl. Stojí v pokoji bez obrazů. Jen přímo nad stolem visí obraz, jehož jsme si na první pohled nepovšimli. Bledý tanečník s maskou. Na stole jsou četné stopy inkoustu a nešetrnosti Filipovy. Otevřeme první zásuvku a zamyslíme se poněkud. Proč jsme vlastně vstoupili do tohoto pokoje? Ne, nevedla nás sem zvědavost. Byla to touha po pravdě, pod níž jsme skryli svou tvář, již dávno přivyklou na škrabošky. Porozhlédneme se po Filipově životě jako po mapě a k tomu nám poslouží tento šedivý stůl. 9

Co všechno si s sebou odnesl Filip do tak náhlé smrti? Budeme se stavět vědoucími. V první zásuvce leží počárané lístky. Přečteme si první řádku, abychom si už potom ostatní domyslili:

– Vlak, zastávka, stan, bedna papíru, J. Ž. a já, stan se bortí, má

zubní vložka. Lesem s J. ruka kolem pasu, říká – nemiluji Zakázali
mi jezdit na motocyklu. Gramofon u M., před domem chlapci
v mém věku, piští sněh. Jdu sám dlouho na stanici, H. přijíždí na
kole, nemám peníze, platí za mne polévku a chléb. Vycházím na
peron podivně nemocen, vlak je již v pohybu, letím šíleně asi deset
minut za ním, pak mizí v zatáčce, poskakuje, mizí, sbohem,
sbohem... –

Je to sen, co si tu Filip poznamenal? Nesnažme se vstupovat do
věcí, byť jsou nám jen málo vzdáleny. Vím o něčem lepším.

Dobré myšlenky, přineste mi prach z nejbližší pouště, která se
rozprostírá na všechny světové strany jako ornament na stropě
převlékárny Velkého Zámku. Vezměme lázeň a převléknuvše se do
večerních šatů prohláše konečně:

První převlek započal! 10

První kapitola

V životě se leckdy stávají příhody,
z nichž se dostaneme jen tehdy, jsme-li
maličko šílení.

LA ROCHEFOUCAULD

(Z PENĚZOKAZŮ)

Filip Fried se narodil ve století dvacátém. Tu noc pršelo a blesky se
kupily Během několika málo let se naučil rozeznávat velké a malé
věci. Protože nezemřel jako jeho strýc, aniž by promluvil, nestal se
velikým básníkem. Když začal poprvé spoj ováti své představy

větrných zámků a hvězd s dívčími těly, zazmítal sebou bolestně na loži. To byl prý veliký okamžik.

Alžběta měla velmi modré oči. Přetékaly jí z tváře a jednu ruku měla neustále mírně pokrčenu, jako by se chtěla o něco opřít. Pro své oči nosila brýle tří dioptrií. V ten čas se Filip naučil pít víno a kouřit cigarety Bydlil daleko, až na pomezí Města, a dvořil se ženám z obrazů a slovníků.

Alžběta, to bylo první okouzlení. Napsal jí do sešitu báseň, kde slovem miluji bylo plýtváno bezpočtukrát. Druhý den dostal dopis:

– Nevím, jestli uvěříte, že je možno ve dvaceti čtyřech hodinách vyprázdnit a znova naplnit srdce. –

Pak viděl Filip stoupat Alžbětu po vysokém schodišti vily, kde bydlil. Stál u okna a venku svítilo slunce. Dívka kráčela pomalu s očima upřenýma ke kamenným schodům. Tuto chvíli si Filip dlouho představoval ve svých snech. Hle, přijde a pohladí mu čelo a ruce. Filip bude malý, nekonečně malý, a bude se chtít skrýt v záhybu jejího šatu.

Po krátké rozmluvě se Alžběta nabídla Filipovi.

To bylo štěstí a veliký okamžik.

Za týden dostala Alžběta dopis: 11

– Nemiluji a nebudu moci milovati žádnou ženu. To budu vždycky já, koho budu milovat nejvíce. –

Nešťastník! Netušil proroctví těchto prázdných slov. Historie se vždycky opakují jak výlety malých mušek k světlu. Historie

polovičního naplnění a poloprázdnoty.

A týden před smrtí se Filipovi zdál sen, v němž se promítl den a noc. O lásce není radno mluvit, ale v předtuše smrti, toho velikého Klidu, v té je všechno.

První dveře se otvírají, aby se mohly zároveň poslední uzavřít! Filip sňal plášť. Drobné kapky písku, jež v této poušti poletovaly ve vzduchu a třely se o víčka, zdvojovaly obraz sítnice. Zahlédl na okamžik mihnouti se novou barvu, jež unikla do jakési kouzelné a hravé pyramidy. Když přešel první pískovou horu, spatřil člověka, kterak mává vysoko roztaženýma rukama na poutníky přibližující se k pozadí pouště. Muž si Filipa povšiml a řekl:

– Jak dlouho hodláte cestovati, milý pane? –

Filip odvětil:

– Mnoho dní a ještě více okamžiků. –

Tímto rozhovorem si dobře porozuměli a usedli na navršený písek, jenž se jim jemně drobil pod rukama. Po chvíli družného hovoru uviděli náhle ženu, která kráčela proti nim. Musili přivřít oči. Muž řekl tiše:

– Vezmi si ji. Je to láska této pouště. –

Filipa uchvátil strach. To všechno nesmírně dlouho očekávané bylo teď na dosah ruky. Báł se náhle svého neprobuzeného mužství. Zachtělo se mu žít bez lásky a dál se chvět. Zachtělo se mu donekonečna moudře rozmlouvat s velikým černým mužem. Ale okolnosti byly neúprosné. Vstal tedy a položil ruku na srdce. Dívka se usmála přivřenýma očima a přijímajíc Filipa do sebe něžně

zavzdychala. Za okamžik něčeho nepojmenovatelného, protože neopakujícího se, všechno zmizelo a černý muž stál nad Filipem.

Zlostně se usmíval a řekl: 12

– Měl jsi lásku této pouště a měl jsi tím i její štěstí. Co požaduješ ještě? –

Filip odpověděl:

– Smích. –

Všechno se zatočilo.

Muž podává Filipovi malou zbraň, která je nabita. (Podotkl tak alespoň.) Filipovi je náhle neskonale dobře při pomyšlení na údiv v očích přátel, jimž napíše dopisy. Svlékají se a dobrý muž mu hladí ramena. Filip pozdvihá zbraň vysoko k srdci, a aniž by pomyslel na minulost, – stiská.

Pak byl mrtev a život přešel v smrt, jak bývá v přírodě nejčastěji.

Pak byl mrtev. Spatřil bílé roubení studny, ale to nebyl on a nezbyvalo mu nic k řešení. Zachtělo se mu žít. V pozadí obrazu mával jakýsi muž vysoko roztaženýma rukama. Filip byl rád, že je mrtev. Podařilo se mu posléze spokojit a přizpůsobit se danému stavu. Studna byla po okraj naplněna a uzřel v ní minulost a budoucnost. Podobala se obrazu, jenž srostl s bytem neladně uspořádaným. Položil ruku na srdce a s úžasem zjistil, že nebije. Byl mrtev. Vchod do jeskyně byl otevřen a nápis – nevstupujte – zcela smazán. Po celé poušti se povalovala mrtvá těla. Měla v srdcích malou díru, trochu očerněnou střelným prachem. Nebo hrdla těchto

těl byla nesmírně naběhlá, takže se ztrácela v očích. Naproti Filipovi kráčela úzká stařena. Byli spolu na chvíli šťastni. A teď jdou po poušti hledající přítomnost. Studny s černými a jinak barevnými okraji nevpustily Filipovo mrtvé tělo a duši. V pozadí pouště veliký muž v černém vysoko zdvihal ruce na znamení konce. To byl počátek návratu. Filip věděl již o hře, kterou dohraje, a s úzkostí přejel bílýma rukama po tváři. Hlava ztratila své maso a narazil na obnaženou lebku, která zněla. Muž pouště se potom usmál na malé mrtvé děvčátko. Zpočátku nedošel porozumění. Ale potom se proměnila noc a z dítěte se stala žena. To byl veliký okamžik. Filip zůstal stát a pomalu oblékaje plášť vracel se přes všechny pískové hory až k východu z pouště. Tam bylo ohražené pole s malými zbraněmi a milujícími se hrobaříky. Porůznu roztroušené 13 hrobky vyčnívaly ze všech stran. Na příštím kroku našel Filip své jméno na náhrobku nevalného vzhledu. Pak nezbývalo než klidně ulehnutí a mysliti na minulost. Pohroužil se tedy do tenat nudy, aby se rozpomněl. Pokus se dokonale zdařil. Jeho spálené vnitřnosti ležely podél těla a tvořily s ním ladný obraz spícího. Vedle něj ležela láska, stařena a dítě. Filip požádal lásku, aby ho oslovila. Nabídla mu místo toho své prsy.

Krutě se zasmála. Tak, že si uvědomil celé uspořádání svého bývalého života.

Zachtělo se mu žít a krutě se smát. Zachtělo se mu spoléhat na osud dítěte, jinocha, muže, starce. Zachtělo se mu vidět inkoust a rozlité srdce v předpokoji pro sluhy, kde pavučiny brzdí dýchající.

Zachtělo se mu dýchat a klít.

Bylo pozdě.

Filip toužil po slzách a tmavých zdech klášterů. Po bílých roubeních studen a hvězd.

Bylo pozdě.

Dohrál noc, den, smrt. Pomalu trhaje plášť, poslední zbytek svého života, zaslechl poutníka, jenž vstupuje do pouště ptal se muže v pozadí, mávajícího vysoko roztaženýma rukama:

– Jak dlouho je zde možno cestovati, milý pane? –

Muž odvětil:

– Mnoho dní a ještě více okamžiků. –

Pak už se Filip jen pohroužil do nesmírného spánku, v němž konečně našel minulost, přítomnost, budoucnost.

Aby se více neprobudil.

Kdybych se snažil dovést tyto věty dál, až k samým prahům věčnosti, ztroskotat bych asi na slovech. Co zbývá nyní? Filip Fried zemřel podle výpovědí lékařů a příbuzných náhlým onemocněním zápalu plic. Je tu však druhá možnost, že zahynul dobře mířenou ranou z malé zbraně, kterou sám pozdvihl až k svému srdci. Jak se rozhodnouti a komu dát za pravdu? 14

Pátřejme tedy dál. Řekli jsme, že budeme mluvit o životě

Filipově. Nedařilo se nám to tak zcela. Bylo nutno přihlížeti k řadě vedlejších faktů, které však hrály neméně důležitou roli.

Chcete-li, vystřídáme večerní oblek koupacím oděvem a při té

příležitosti vydatně posvačíme.

Otevřeme druhou zásuvku Filipova psacího stolu a najdeme zde list z jeho deníku, jehož neobvyklost nás poděsí. Naše převlékárna se během vypravování celkem nezměnila. Kdybychom nahlédli klíčovou dírkou, uviděli bychom, že se v sousední jídelně něco připravuje. Četli jsme sice již o tom, že se připravuje velká literární hostina, ale nepřikládali jsme tomu valného významu. A přece vidíme již v přijímacím pokoji řadu olysalých lebek, zapálených doutníků a blyštících se řádů. Zde je tedy ta zapovězená zahrada básníků a literátů. Kterému božstvu však děkujeme za to, že i nám bylo dáno přihřát si svou polévku? Nemluvme o tom a rychle využijme příležitosti.

Hup! Dveře jsou zamčeny. Pro nás je tedy připraven jen předpokoj pro sluhy. Naučíme se nemyslet na to a vysmívat se tomu. Vrátime se raději k druhé zásuvce psacího stolu, abychom mohli, nevnímajíce holá srdce starců, konečně zvolati:

Druhý převlek započal!

(A kdo pravidelně nesvačívá, ať tyto řádky raději přeskočí.) 15

Druhá kapitola

Jmenuji buržuou, kdokoli pro svou
bezpečnost se sám sebe odříká, kdo se
odříká boje a lásky. Jmenuji buržuou,
kdokoli něco staví nad cit.
Vyskočíš-li před ním do výše,
dostane tlučení srdce.

L. P. FARGUE

(ZASTÁVKA RYCHLOVLAKU,
MOŽNÁ NARUB PŘEVRÁCENÝ DENÍK)

– Narodil jsem se ve století dvacátém. Té noci padal déšť a blesky se kupily. Vlak (a je to rychlovlak, který nás zaveze až do samého středu Města) vyrazil o třetí hodině ráno. Jde-li někdo směrem od jihu na sever, musí se zimomřivě chvět už jenom při pomyšlení na blízký cíl.

Vzpomínám na to, jako by to bylo včera.

Odvážím se nyní pronést několik vět, které nebudou právě příjemné:

Jste zamilováni. Ano, nezapírejte. Sledoval jsem vás celou dnešní noc. Vaše oči vás zradily. Váš jazyk se chvěl. Byli jste samotni. Po celou dnešní noc jste byli samotni. Ulehli jste s tváří do podušek a nedovedli jste si představit nic. Docela nic.

A tak je to se mnou? Přiznávám se tedy. Přiznávám se za podivných okolností. Hodlám zabít. Neprozradím ještě koho a jak.

Vlak projel šílenou rychlostí první stanicí, aniž se zastavil. Così mi to připomnělo. Snad něco z prvních poznání světa, jež jsem si uvědomil teprve nedávno. Jako by někdo lehce klepal na uzavřené dveře a my byli v polospánku.

Věra naproti mně se chvěla zimou. Jindřich s Karlem vyhlíželi z okna do krajiny, jež byla bledá jako tvář nemocného před smrtí. 16

A přece bylo teprve ráno. Toto uzavřené kupé mi připomnělo

prázdnou kavárnu, kde převrácené židle nedoufají čekati
návštěvníky a popelníky jsou prapodivně čisté.

Bylo nám teplo a chvílemi zima. Díval jsem se na Věru
a proklínal své dávno známé a opakující se okouzlení, které mě
znova přesvědčilo, že se jen zachycuji příležitosti, jež se občas
vynoří nad hladinou. Průvodčí v černém a příliš velkého vzhledu
procházel pravidelně vagony a vyvolával stanice.

Po chvíli, myslím, že jsme právě minuli stanici jménem Velnice,
odzátkoval Jindřich láhev vína. Pak jsme pili nedbajíce na tmu, která
nastala při jízdě tunelem. Úmyslně jsme nerozžali světlo. Věděl
jsem, že Jindřich líbá Věru, a bylo mi to nějak bolestně jedno. Jako
bych byl skoro rád. Ten stav jsem už nejdennkrát poznal. Za večerů,
promarněných v tančárnách a tajemných hostincích při nábřeží,
zůstáváje sedět na místě a upíjeje vína, zatímco druzí tančili, cítil
jsem něco podobného. Ale snad to nebyl ten stav, protože teď jsem
věděl: miluji naposledy.

(Ach promiňte, vím dobře, že jsem smýšlel právě tak při každé
nové příležitosti. Při každé nové hře, jíž jsem se zúčastnil, abych
uronil pár nesmyslných slz.)

Když jsme opustili tmou tunelu, ztrácely se poslední hvězdy a byli
jsme opilí. Naplněn lehkostí neviděl jsem nic. Skoro nic, protože
Jindřich položil hlavu do Věřina klína. Věra tedy asi miluje
Jindřicha. Nebo nemůžeme říkat láska trpění něžností? Byli jsme
v třetině cesty a zápleтка nebyla dosud rozvinuta.

Až v jednom horkém okamžiku, kdy mlčení tísnilo nás všechny,

povstal Karel ze svého místa a opilým hlasem hrdiny, opilým hlasem žijícího hrdiny zvolal:

– Jindřichu, miluji Věru. Víím, že ji miluji víc než ty, a tebe mám rád. Chci, abys mi odpověděl. Chci, abyste mi všichni hned odpověděli. –

Okamžitě jsem se uklidnil. Viděl jsem Věru, skoro ještě dítě, jak je milována třemi chlapci, kteří doufají v totéž. Totiž ve výhru v jedné velmi známé a velmi staré hře. V hře v lásku. Díval jsem se na Věru. 17 Zbledla, ale její oči nezatajily uspokojení. Mé oči se staly očima Soudcovýma. Jindřich něco opile žvatlal.

Průvodčí klidně a pravidelně procházel, aby vyvolal krásné jméno nové stanice, aniž by si uvědomil, že se právě stalo něco velikého. Všichni tři se zahleděli na mě, protože nevěděli, že nejsem nestranný. Mlčel jsem.

Vlak, jedoucí šílenou rychlostí až do samého středu Města, supal krátkými, rychlými nárazy. Odpovídalo to dobře našemu stavu. Odpovídalo to dobře i jménu našeho cíle, jež vyslovím až na konci těchto slov.

Přistoupil jsem k oknu. Mihající se obraz se slil v jedinou křivku stoupajícího a klesajícího klidu, který bych se neodvažoval nazvat mírem.

Náhle jsem spatřil na naší koleji proti nám jedoucí vlak, který se přibližoval velikou rychlostí. Ohlédl jsem se na Věru. Jindřich s Karlem se objímali kolem krku a lokali plnými doušky z lahve

vína. Neřekl jsem ani slova. Prudce jsem otevřel okno, a neohlédnuv se více, vyskočil jsem ven.

Vím, ach, dobře vím, že vymyšlení hrdinové tohoto deníku dojdou rychleji svého cíle. Vím, že má cesta pěšky až do samého středu Města může trvati den či věky, neboť jsem vyvázl jen s lehkými odřeninami. Ale chtěl jsem se přesvědčit o jednom: je nevyhnutelná chvíle, kdy zůstanu uvnitř kupé, i když budu zpraven o blížící se katastrofě; kdy nebudu jmenovati své stavy láskou či bázní, ale pojmenuji je velkým klidem, který přešel v něco jiného, jako poezie snad jednou přejde v mlčení.

Již jsem se upokojil.

Docíliti zastávky rychlovlaku pádem z okna je dobrý výkon, říkal jsem si zcela uspokojen, procházeje zelení luk a chystaje se na hostinu.

Není jiné pomoci, bez alkoholu to nepůjde, uvědomil jsem si na příštím kroku. 18

Jisté děvče, chtějíc mě zachrániti, odhodlalo se pro mne veliké oběti. Slíbilo mi, že se stane nerozumnou a že provede několik pošetilých kousků, vzdám-li se jedů.

Blázínek. Doufala, že přemůže svůj ze všeho nejhorší, protože nepozorovatelný jed, který ji dokonale ničil: jed Rozumu a Oddanosti.

Nebudu tedy již nikdy psáti deník. Nebudu se již více přesvědčovat o správnosti svých činů. Budu jednat nepromyšleně. Tak, jak jsem to dosavad neuměl. Budu jednat sám. A jedno vím: až

poslední hvězda se k ránu ztratí z obzoru, až všechno to, co jsme se tu domnívali milovat, naše dětství, hra našeho života, která přestane být hrou, až bůh, ježž jsme si ve svých představách dokreslili v černého muže, se ztratí neodvratně ve vlastní papírovosti, vyplním jediné slovo. Jediné slovo nahrazující vše: všechny loutky úzkostí a dnů, protrpěných mezi dešťovými kapkami.

Ne, nemyslím, že bych se ještě musil prát se slovem zbabělost. To přenechejme přemýšlivým snobům, kteří hrají s oblibou hru až do posledního dechu.

Přijde noc, kdy bude pozdě. Poznám stav natrhnutých míčků a umírajících potápěčů. Přijde noc, kdy se neubráním úsměvu. Ozve se prudký výbuch a šílenou rychlostí jedoucí expres se nebezpečně přiblíží svému cíli: středu Města. To bude jeho první zastávka.

Neodvážuji se říci, že poslední.

Průvodčí projde klidně naposled vagony, aby vyvolal krásné jméno ze všech nejnovější stanice. Neuvědomí si přitom, že se právě stalo něco velikého. (Veliký okamžik se tomu říká.) –

Zde končí list deníku mrtvého Filipa Frieda, nad jehož hrobem stojíme podiveni. Nezdá se vám, že Filipova slova jsou dostatečně přesvědčující? Dobrá, budete se vytáčet nelogičností věci a budete argumentovat výpověďmi lékařů a svědků Filipovy smrti. Ale což se nedovedete vymanit z úzkého sevření suchých faktů? Prosím.

Filip Fried zemřel. Ačkoli byl stížen nenadálou a zákeřnou nemocí, 19 přece, jak jsme se přesvědčili z jeho deníku, měl v úmyslu zemřít.

Byla to jenom otázka několika dní či hodin.

(Namítnete, že po smrti toužíme všichni, i když si to nepřipouštíme a i když se jí bojíme. Vidíte, jak dobře znám vaše nepřátelské myšlenky. Řeknete dokonce, že stavy, které si Filip zaznamenával ve svém deníku, jsou příbuzné stavům většiny mladých chlapců s poněkud vyvinutější citovostí.)

Nebud'te prosím tak tupohlaví. Naučte se rozeznávat pózu od opravdové potřeby. Bud'te nerozumní.

Pokusím se ještě přesvědčit vás. Budu vám líčit, co se dalo s Filipem od jeho opilého rozchodu se mnou. Jeho poslední tři dny vám budou defilovat před očima. Bud'te laskaví. Není nám potřeba ani soucitu, ani přihlouplého usmívání. Chceme porozumění.

(V okamžiku, kdy se víčka počnou přivírat, odkládáme raději rozečtenou knihu, neboť to je znamením vynechávání srdce. A bez srdce nemůžeme přece nikdy číst žádnou knihu, ani vnímat hudbu, ani vnímat barvy, ani vidět pohyb.)

Protože se zatím značně ochladilo, vystřídáme koupací oblek za sportovní šaty bezvadného a nejnovějšího střihu a při té příležitosti zajdeme na sendvič.

Otvíráme třetí zásuvku Filipova psacího stolu. Zdá se nám přišedlá, řekli byste, že je načernalá. Čpí jakousi dávnou vůní, připomínající staré kalamáře a nástěnné hodiny, na nichž sedávala malá opička. Každou hodinu bláznivě poskakovala a tloukla vší silou svou dřevěnou paličkou do starých lahví. Myslili jsme, že je opička živá. Ale byl to jen strojek a víno v lahvích bylo dávno

vypito. Milovali jsme malou opičku velikou láskou, jako někdy
milujeme hodné psíky nebo pěkně vázané knihy. Malá opička, to
bylo naše první velké a první nešťastné romantické dobrodružství.
To je třetí přihrádka našeho stolu, která ke všemu ještě trochu
tiká. A je docela možné, že nás její prázdnota poděsí. Ale budeme
srdnatí, abychom mohli s bezpečím z volatí:

Třetí převlek se koná! 20

(A necht' se zatím líbezně setmí, abychom mohli s rozkoší
vdechovat vůni života. Života, života, života.) 21

Třetí kapitola

Zde nelze sloužiti než jedinému pánu.

To děcko, bolestmi svých žalů zdrcené,
však náhle vykřiklo: – Ach, cítím v sobě ránu,
jak propast zející. Tot' srdce, srdce mé! –

CH. BAUDELAIRE

Kmeny stromů jsou v noci bílé. Tak se vše znovu proměňuje před
našima očima. Tak se všechno točí.

Filip jde po nábřeží. Je noc. Za zábradlím falešně zpívá řeka. Před
chvilí se rozešel s chlapcem, který na něj působil dojem vlastní,
trochu otřelé fotografie. (Byl jsem to já, pamatujete se zajisté.) Myslí
na něj a je opilý. Brouká si tedy kdejakou polozapomenutou
písničku, třeba tu o té Máně:

Šel jsem včera v noci

tiše k zapadáku.

Je noc, která padá na všechny chlapce.

Filip je náhle u domovních dveří. Vzpomíná na tisíce milenců, kteří se v této chvíli potýkají ústy. Je s nimi a bere je za ruce. Dodává jim odvahy a blahosklonně se usmívá. Jako by je přistihl při malém hříchu, nad nímž lidé přivírají oči. Mávají na sebe.

Padá na lůžko. Cítí podivnou lehkost a nohy se mu zdvihaají do výše. Hlava je těžká a čelo jako by se propadalo. Všechno se tisíckrát zrychluje. Slyší hodiny ve vedlejším pokoji bít šílený pochod. Ach ne, to nejsou hodiny, to Filipovo srdce bije na poplach. Bubnuje prsty na peřinu a jeho prsty jsou bílé a dlouhé jako prsty oběšenců. Pronáší do černi pokoje větu, zaslechnutou kdysi dávno:

– Moucha si spálila křídla. –

Slova se odrážejí od stěn a stropu, zachycují se u okna a padají střemhlav na ubohého Filipa. Slyší je bít ve svém srdci a v hodinách ve vedlejším pokoji. Musí se něco stát. Život a svět se zrychlily do 22 nemožnosti. Dech a pohyb ruky nebo nohy, svraštění čela se opakuje ve stu odrazech rychleji a rychleji. Ještě okamžik a všechno se vykolejí ze své dráhy, ozve se náraz a Filip bude zasypán.

Uvědomuje si, že pak už nebude žít, a silně oddychuje. Ne, tato nová síla musí být smetena. Ještě teď dnes, ach. Vykřikuje strašně, nemoha stihnouti smysl slov:

– moucha si spálila křídla, moucha si spálila křídla, moucha si spálila křídla –

Probouzí se. Co se stalo? Ach nic, malá, ubohá muška, v nejkrásnějším rozletu a s nejlepšími úmysly, zavadila

z neopatrnosti o dosud nepoznaný plamen. Toužila po něm nesmírně, chuděra, ale teď musí neodvratně zemřít. Filip pláče a chtěl by ještě chvíli žít.

Okamžik jasného vnímání mu dovoluje, aby si lehce setřel z čela krůpěje potu. Vidí matku. Je přísná a stojí u paty lůžka. Filipovi se zdá, že hrozí prstem. Sem, tam. Tam, sem. Prst se pohybuje a Filip ho musí sledovat napjatýma očima. Pohybuje přitom hlavou ze strany na stranu a je mu to k smíchu. Matčin prst je jako věž, která zanedlouho spadne. Ach, to bude rozbitých cihel. To bude rozbitých hlav. Filip vidí ambulanční síň, v níž se tísní ranění. Zasáhl je matčin prst. Není-li to strašné? Drží v ruce krvácející nohu jedné dívky. Teplá a vlažná krev mu proudí po prstech a cítí ji i na svých nohou. Dívka se překrásně usmívá, sklání se k Filipově hlavě a slabounce šeptá:

– Nemiluji. –

Stalo se asi něco hrozného, protože ve dveřích se objevuje hlava málokdy vídaného otce, který nedávno zemřel. Je bledý a zestárlý.

Říká Filipovi:

– Jsi hodný chlapeček, ty jsi takový hodný chlapeček. –

Filip ví, že je to znamení nějaké nehody. Vždycky když byl nemocen nebo sláb, se měl nejlíp. Protože bolesti neříkal Filip už dávno neštěstí. Bolest, to byla hrozná krása. Spíš hrůzná krása.

Venku je už skoro den. Nažloutlé světlo padá do místnosti, kde to vypadá jako v pokoji po zemřelém. Nažloutlé světlo umí ještě 23

tropit taškařiny. Filip zůstane smrtelně vážný. Vstává a jde těžkým krokem po pokoji. Dotýká se rukama stolu a hladí knihy a pera. Dlouze se dívá na obraz tanečníka, který drží v ruce bledou masku. Vyslovuje jméno, tak čisté a vzácné, že zatajíme dech. Filipův hlas je velmi hluboký.

– André Breton. –

Je to jeho zamilovaný obraz.

Všechno běží postaru, jen dole v srdci a ještě níže, až kdesi u střev, cítí Filip tajemného příživníka. Nedává mu jméno. Ještě mu nechce dát jméno. Obrací pozpátku listy staré knihy básní. Zřetelně je vidět žlutá barva papíru.

Do pokoje vstupuje matka. Filip se napřimuje a dlouze se na ni dívá. Oba nemluví. Teď hned se musí něco stát.

Omdlel. Bylo ještě příliš brzo.

Chvílemi, když se Filip probíral z horečky, měl před očima jediný obraz: úžasnou běl. Padala mu na víčka a na ruce, stoupala do hlavy a procházela krví.

Říká ošklivé věci o smrti a nevnímá příbuzné a lékaře. (Lékař má bílý plášť.) Chce být mrtev nebo živ. Chce být. Něco se musí stát. (Ale teď ještě ne, prosím.) Je to jako bázeň sebevrahova v poslední chvíli před činem. Je to jako bázeň před láskou nebo před zaklepáním na osudné dveře. Však si vzpomínáte:

Stáli jsme udýcháni a s kapkami potu na čele před hnědými dveřmi. Na pravé straně, tak, že stačí jen vztáhnout ruku, je malý, lesklý bílý bod. V té chvíli se bojíme hluku.

V té chvíli celý život leží v jasném zazvonění. Alespoň si to myslíme. A drcení zbabělostí jdeme dolů po schodech. Sami a zoufalí. Nemůžeme se už milovat.

Ale to Filip neví. Ví jen, že po tomto dni opět přijde noc a že bude sám. Touží nevědomě po rychlosti, na kterou nezapomněl.

Dlouhé hodiny odpoledne. Filipovi se ulevilo. Snad to byla jen přechodná slabost. Chce pít. Matka mu podává vodu a nedovede 24 skrýt slzy. Filipa přemáhá údiv. Zdvihá se z lože. Udělal jen dva kroky.

Noc. Toužená rychlost se nedostavuje. Jen zase ta odporná lehkost v údech a hodiny se srdcem bijí rovnoměrně, jako kapky zastaveného vodovodu.

Celý příští den viděl Filip před očima rozšířené kruhy, které se soustřeďovaly v tvar dýmky nebo malé zbraně.

Chtěl se jí uchopit, ale jeho ruce hmataly naprázdno. Odpoledne přišli přátelé. Filip se usmíval a připadali mu malí a nízcí. Jako by byli docela odjinud. Dává si předčítat dopis, který zná již skoro nazpaměť:

– Vím, že láska je jen něco radostného a krásného. A tohle bolí. Strašně bolí. Marie. –

Filipova poslední láska. Definitivně poslední, myslí si skoro vesele. A ani ji nikdy nepolíbil. Už ji nikdy nepolíbí. Nebylo by mu to teď třeba? A přece by chtěl, aby tu seděla, u tohoto lůžka, a dívala se, jak trpí. Kolikrát jí vyprávěl o smrti. A kolikrát našel obdiv

v jejích očích jen proto, že se nedovedl smrti bát. Ze po ní ve slovech toužil. Ze s ní hrál na schovávanou. Že se dovedl postavit do obvyklé pózy hazardérů se zbabělostí. Vyprávěl jí o malých zbraních v podobě dýmky, které podivně krásně chladí spáče s otevřenýma očima nahoře, na skrání, nebo dole, u samého středu srdce.

Filip se nebojí smrti. A o tom všem myslí teď docela jinak. Slova jsou přece nejchudší a nejubožejší nástroj, aby to mohla dořici. Především nádech konce. Nic víc, nic méně. Něco se prý musí stát. A poslední Filipova noc se soustřeďuje do rozmarného dialogu, jenž je navlas podoben dítěti, kterému jsme z neopatrnosti ponechali v ruce nebezpečný nástroj.

- Varhany znějí v bílých hlavách –
- To nejsou varhany, také jsem nejdřív na ně myslila –
- A přece by to měla být hudba – 25
- Pomysli, viděla jsem jeptišky –
- A přece snad by to měla být hudba –
- Obejmi mě, ach, tvé srdce je teplé –
- To není srdce, to jsou varhany –
- Měl bys jít spat, jak dlouho jsi už nespál –
- Znáš ty ten tón, který jsem toužil slyšet –
- Zůstanu zahalena, už bychom měli jít –
- Ještě ne, nechci už žít, a přece se chci dočkat světla –
- Je pozdě. Půjdem spat a zůstanu na chvíli s tebou. Velmi tě miluji, chtěla bych, abys mi věřil. Byls někdy milován? Víš, mé oči

jsou skryté. Řeknu ti tedy, jak dávno nezřely zem. Půjdeme spat
a zůstanu na chvíli s tebou. Můj synu a milence, hudba je přece už
stará. Pomysli, venku jsou hvězdy. Otevřu okno a uvidíš na chvíli
nebe. Budu ti zpívat, jestliže jen budeš chtít. Znáš starý příběh
o slepci, který mě viděl? Nebyl tak krásný a křehký, jako jsi ty.

Půjdeme spat –

– Viděl jsem daleko černější nebe –

– To není nebe, to hudba tě uspala –

Viděl jsem odcházet muže. Viděl jsem odcházet ženy. Žádný
z nich jsem nebyl já –

– Velmi se mýlíš. Půjdeme spat a za chvíli všechno se dozvíš. To
není strach, čím bije ti srdce. Ach, vím už, miluješ. Polož si na prsa
ruku –

– Viděl jsem otevřené nebe. To nebyla lež –

– Lhát není nic. Pokořit samotu, chtěl bys to dovést –

– Viděl jsem otevřené okno tam nad horizontem. Chtěl bych se
skrýt. Nechci jít spat. Tak krásná noc. A lidé, kteří jsou bratry.

Poslední odvaha v mé krvi. A poslední zpěv –

– Ten zpěv zní stále –

– Poslední dobrodružství –

– Ach ne, to varhany znějí v bílých hlavách –

– To nejsou varhany, také jsem nejdřív myslel –

– A přece by to měla být hudba – 26

– Pomysli, viděl jsem mosty, jak něžně spínaly Město. Stál jsem tu

sám a voda podivně hrála. A hudba tiše vstoupila do mých úst

a rozplynula se vzduchem. Bylo to smutné –

– Ne, nepůjdem tedy spat. Já myslila, že je už pozdě –

– Chci jít a poznat tě. Chci vidět tvé ošklivé oči. Já znám tu krásu,

která už není živá. Já znám tu lež, která se nazývá smrt. Chci jít.

A zaplatit poslední splátku. Ještě jsem nedomluvil. Polib mne.

Odcházím sám –

– Zůstaň tu chvíli. Zavírej pomalu oči. Počkej, pomohu ti –

– Dobrou noc, sestřičko. A vyřid'te jim, že krása už není krásnou.

Proto jsem odešel spat. Je pozdě, sestro. A vaše oči slzí. To nejsou

slzy, ne, to je poslední šátek. To není šátek, ne, to je poslední růže.

To není růže, ne, to je poslední řeka, která se chvěje. Není to šátek,

není to růže, není to řeka. Ach, jsem to já a jste to vy, my všichni,

kterí se vracíme domů. Budou tam rozsvícená okna a lampa nad

nízkým stolem. Budu tam s vámi a sám. To není šátek, to je

zamávání. Dobrou noc, sestro –

– Dobrou noc, chlapče –

Filip Fried vydechl naposled podle lékařské zprávy kolem páté

hodiny ráno, po třídenní chorobě. Příčinou smrti byl prudký zápal

plic. Poslední noc strávil nemocný klidně a umřel pravděpodobně

ve spánku. Lékař konstatoval smrt v šest hodin třicet minut.

To je všechno, co je nám známo z oficiálních kruhů. Trochu to

námi zatřásl, pochopíte zajisté. Vždycky jsme měli jistý sklon

k sentimentalitě a zde se našla nemalá příležitost. Bylo to příliš náhlé

a nečekané. A mimoto jsme si potřísnili, oh skutečně, náš vzorný

sportovní oděv (na který jste doufám ještě nezapomněli) slzami.

Bude tedy nutno se za okamžik opět převléci.

Nu což, ještě nejste přesvědčeni? Omlouvám se. Nazval jsem vás tupohlavci, ale vy jste pouze zatvrzelí. Je třeba snést vám celé kupy důkazů, abyste konečně pochopili a uvěřili tak prosté věci. Což jste nesledovali pozorně dialog? Uniklo vám něco z Filipových nad 27 moře jasnějších slov? Vyslovil se přece zřetelně. Chtěl zemřít.

A nebyli jsme prostě přítom, když vyňal z jakési tajné zásuvky malou zbraň, aby stiskl. (To jsem si, prominete, vymyslíl, ale přece tomu věřím. Alespoň všechny okolnosti svědčí pro mne.) A že byl lékař krátkozraký a neviděl stopy výstřelu, to nás přece nemusí mást. Lékaři jsou k tomu, aby zjišťovali logický stav věci. A věříte vy na logiku, vážení? Nevíte o tom, že je tu ještě něco víc? Nebudeme si hrát na slepce a vidoucí. Opatřím tedy ještě další důkazy, ale střežte se stavět se ještě potom nevidomými.

V naší převlékárně se zešeřilo. Je to vinou špatného osvětlovacího zařízení ve Velkém Zámku, nebo vlivem astronomických či jinak hvězdných změn? Jednoho nebo druhého. I Filipův stůl vyhlíží ponuře a nebezpečně.

Přijde asi chvíle, kdy budu bojovat s nebezpečím banality a konvence. Rád bych, abyste mi pak, pokud je to ve vašich silách, pomohli. Nechtěl bych vás totiž přistihnouti při tom, jak se při čtení příštích vět zamýšlíte nad kdejakou hloupostí. To není správný postup. Nebud'te nadmíru přemýšliví. Stačí mít otevřené oči

a připravený sluch. I s konvencí je nutno bojovat. I s hloupostmi je nutno se vypořádat. Každý má jinou metodu. (Ted' lžu, protože metody se nápadně přibližují.) Ale neupřete mi, že každý byl kdysi předurčen k něčemu neznámému. To jest: v každém z vás je kus Filipa Posledního. Ó, jak vám lichotím. O svém Filipovi se raději nebudu zmiňovat, protože příbuznost si každý najde sám.

Mám ted' v úmyslu otevřít poslední zásuvku po pravé straně Filipova stolu a obléci se v nenápadný dres, v němž budeme podobni uniformovaným mnichům v černých kápích. Nebo jeptiškám, těmto šťastným měkkýšům. Být uschován v koutě a ještě, stále čekat. Na něco, co nebude možná nikdy vyplněno. Udělejme si zde pěkný otazník a nechrne pracovat své lži.

Oblékáme tedy jednotnou karnevalovou masku v rázu –

Pavučiny jeptišek – a při krčení nad čtvrtou zásuvkou najdeme až docela vzadu starou ohmatanou minci, na níž je vyryt znak království dávno ztraceného. Vezmeme ji do dlaně. Chladí a cítíme 28 v ní špínu všech dávno uzavřených obchodů a koupí. Cítíme z ní pach nevěstinců a zlých jedů. Cítíme z ní pravdu o tomto světě a nejkrutší obžalobu. Chtěli bychom odhodit ten peníz daleko za hlavu, až kamsi do nejzazšího kouta, kde leží jen prach a zbytky bláta, ale cítíme, že je těžko zbaviti se už dnes všeho lepkavého, napovrch lesklého, uhmataného a lživého. Položíme minci na staré místo. Jak špatně se tam vyjímá. Jako by chtěla něco napovídat z našich příštích slov.

Jsme již skoro v úplné tmě. Skloníme čelo až ke čtvrté zásuvce

a tichounce, tak, že to nebude slyšet dál než k našemu druhému uchu, zašeptáme:

Čtvrtý převlek vstupuje před naše oči!

(Vzpomeňte si prosím na to, že převracíte největší plachtu novin.) 29

Čtvrtá kapitola

A oklamaní vrazi měli skličující vědomí,
že jejich hrozný zločin byl úplně
marný.

THOMAS QUINCEY

Pan Lepka přehodil nohu přes nohu.

Oběd tedy musil započítí. Zavolali Marii a s chutí se pustili do prvního chodu.

Pan Lepka měl dnes mnoho práce. A potom, dnešní hospodářská situace je znepokojující.

Pan Lepka je velmi starostlivý.

– Marie, dnes půjdeme do biografu. –

– Ano, maminko. –

Můj bože, kolik je té Marii vlastně let?

Odchází do vedlejšího pokoje číst knihu.

Je to kniha o lásce a napsal ji básník dnes již mrtvý. Ale láska v dívčích srdcích ještě žije, což. A bude asi navěky žít, pokud někdo s dobrou operatérskou praxí nevyjme jed sebeklamu z těch prostých duší.

Marie, malá Marie, těšíš se hodně na dnešní odpoledne a na

zítřek a na všechny ty dny, v nichž zůstaneš krásná? Půjdeme spolu do biografu, Marie.

Marie často mlčí. To znepokojuje jejího tatínka, pana Lepku, protože nikdy neměl důvěru k lidem, o nichž nevěděl, co si o něm myslí. A Marie si o tatínkovi nemyslí nic pěkného. Neshoduje se s jejími představami o krásných dobrých mužích, kteří se něžně usmívají. Ale jindy je Marie veselá a pozoruje se v zrcadle. Očividně krásná. Má malé, teplé ruce a malá, studená ňadra, jež vždycky před spánkem okouzleně hladí. Vlasy jí jdou až skoro na ramena a těžce se pročesávají. Zlaté vlasy má Marie. Těžké a zlaté. 30

V biografu hrál muž s uhrančivýma očima. Marii se z něj v druhé polovině zatočila hlava. Byl to film o veliké lásce, která neskončila šťastně. Všichni plakali. Marie neplakala, protože prohlédla, že je to jenom hra. Vyzná se dobře v hrách.

Po představení musila jít paní Lepková ještě cosi nutného nakupovat k dnešní večeři a Marie měla jít domů. Šla se místo toho trochu projít a bloudila po ulicích Města. Bylo hezky. Ve vzduchu se chvěly hebké, sotva pozorovatelné kapičky vláhy, protože už bylo k večeru.

V záhybu malé uličky, u domu, na němž bylo znamení tří sluncí, uchopil náhle Marii za ruku jakýsi muž v černém. Strašně se polekala. Chtěla vykřiknout, ale vtom zaslechla hlas, který jí připadl tak dobrý a známý, že se uklidnila. Muž pravil:

– Budete mlčet a půjdete se mnou. Nechte mi ruku. Chci vás políbit. Bylo mi dáno, abych vám viděl až do špiček střevíčků. Když

zavoláte o pomoc, zabiji vás. –

Marie až dodnes nevěděla o existenci černého muže. Ano, často na něj myslila a snila o něm za dlouhých nocí, když nemohla spát. Všechny malé slečny sní o černých mužích. A ne všem se jejich sen vyplní.

Vedl ji dlouhými kroky podél nábřeží a potom po točitých schodech do domu velmi vysokého a starého. To už se Marie celá chvěla a studený pot jí stékal po čele. V jednom okamžiku si všimla, že muž má oči jako filmový hrdina z dnešního odpoledne. Zatočila se jí hlava.

Otvírá oči a vidí mužova ústa těsně u svých.

– Kdo jste, pane? –

– Jdu tedy pryč a možná že jednou se vrátím. –

Sklonil se k ní a políbil ji krátkým polibkem do středu rtů. Voněl čistou zemí, a když Marie otevřela podruhé oči, byla sama v malém pokoji šedých obrysů. Nevěděla, jak se dostala z tohoto domu a z této černé uličky. Jenom na domě zahlédla znamení tří sluncí.

O tomto příběhu nebude Marie nikdy nikomu vyprávět. Bude jenom nesmírně toužit (protože černých mužů je málo na této zemi) 31 a bude milovat láskou tak silnou a velikou, jakou můžeme milovat jen sami sebe. Dostane se jí nového citu, který poněkud zakaluje rozum, a bude mít konečně příčinu zahledět se občas na oblohu. Vidíme, že líčení události tak běžné (všichni přece máme svého černého muže) by nás zavedlo skutečně až k hranicím všednosti.

Nebudeme proto dále experimentovat v tomto směru a všimneme si raději toho, nač už všichni jistě čekáte: Filip a Marie se setkají.

Aby bylo jasno. Kdo je vlastně Marie? Přehlédněme na okamžik její krásu a půvab. (Přiznávám, že je těžko nepřihlížeti k těmto nejdůležitějším faktorům.) Zůstane mělký a levný povrch. Totiž ano, abych nezapomněl. V jednom se liší Marie od běžného typu dívek. Není schopna milovat. Zaviňuje to snad její mládí a krása. Nebo podmínky, za nichž byla vychována. Ale stačí to k tomu, aby dovedla několik lidí učiniti nešťastnými. Takové dívky se nechávají s klidem ovlivňovat, zachovávajíce si přitom odstup až k míře slušnosti, kterou samy určují. Mohl bych o tom napsat teoretickou knížku, ale přenechám to raději chladnějším.

Ted' se zase vraťme do svého pozorovacího koutku.

Filip viděl Marii prvně tři měsíce před svou smrtí ve veliké zahradě, kde se odbývala jakási slavnost. Byl právě nejvíc ochoten se zamilovat a stromy byly barevně osvětleny. Fontána v pozadí dodávala všemu ještě větší exotičnosti. Hrála dechová kapela. Za jiných okolností by se byl Filip smál nebo by byl už dávno odešel. Ted' se snaží být vtipný a bystrý. Snažil se imponovat. A to je, jak víte, velmi lehké. Mnozí lidé imponují svým tělem. Filip imponoval rychlými odpověďmi, v nichž dal trochu najevo svou povýšenost. Marii zajímá ten hoch, který chytře mluví a neustále se jaksi narovnává pokrčením lopatek. Promění mezi sebou několik pohledů a obvyklých vět. Slavnost končí a Filip je náhle nadobyčej odvážný. Jde doprovodit Marii. Padá na ně noc, která nesmí hrát jako

obarvené zahrady bez kouzla. Filip již ví, co řekne Marii, až se na něj 32
podívá. Vymyslí si pro ni pohádku. Bere ji lehce za ruku. Marie se
nebrání. Jdou chvíli mlčky.

– Marie, chtěla byste, vypravoval bych vám pohádku. –

Marie nic nenamítá.

– Jednou, to už je dávno, žil kdesi na jihu ve svém kraji, plném
hroznů vína, malý hlemýžď. Vystrkoval růžky z ulity, a protože to
bylo na jihu, slunce skoro každý den překrásně svítilo. Po celém
hlemýžďím kraji vládla pohoda a klid. Jednou v sobotu večer si
vyšel hlemýžď na procházku. Šel po ulicích hlemýžďího Města a byl
skoro šťasten. Chvilími si prozpěvoval veselou písničku. Potkával
známé a již z dálky jim radostně mával na pozdrav. Za rohem bylo
divadlo. Přišel až k pokladně a tu viděl, že jsou všechny lístky
vyprodány. Šel k druhému divadlu, ale i tam bylo už všechno
obsazeno. Když i v třetím a posledním divadle nedostal ani jediný
lístek, šel trochu zklamaně zase domů. Příští sobotu bylo zamračeno
a hlemýžď šel podruhé kupovat lístky. Ale i tentokrát bylo všude
vyprodáno. To už mu bylo divné a byl smuten. Po celý týden byl
smuten a skoro se bál zkusit své štěstí ještě jednou. Hodně časně
vyrazil a hle: nedostalo se na něj. To bylo ošklivé, vid'te, Marie. A od
té doby se náš hlemýžď už nikdy nevypravil do Města a přestal
vystrkovat růžky, protože se bál. Bál se, že bude zase posazen
rovnýma nohama přímo na zem. Že je to smutná pohádka, Marie? –
Marie mlčí a po chvíli říká:

– Vy jste takový zvláštní. A umíte tak krásně vypravovat. –

To už jsou u domovních dveří. Filip je podivuhodně odvážný.

Sklání se k Marii a bere její hlavu tiše a měkce do rukou.

– Já vás mám rád, Marie. Věříte mi? –

Marie odklání hlavu a hledí do země. Je smutná. Nevěděla, že to takhle skončí. Filip ví, že prohrál. Navždycky prohrál, neboť ukázal své karty. V nebezpečné hře mají karty zůstat vždycky zakryty.

– Sbohem, Marie. –

– Dobrou noc. – 33

Druhý den dostala Marie dopis a v něm byla básnička. Protože je to velmi cenný dokument, který mnohé objasní, dám vám ji přečíst, i když je snad příliš dlouhá a možná i nudná. Chtěl bych, abyste si, až ji budete číst, hezky zhluboka oddechli a abyste se tak lehce dostali k dalšímu vypravování. Byla ostatně ve čtvrté zásuvce (zapomněl jsem se o tom zmínit, kromě ní a lesklé mince tam byla ještě učebnice matematiky, což je také pozoruhodné).

Já vím, je na ní zřejmý vliv jednoho velkého básníka, ale to také na věci nic nemění. Mně se celkem líbí a může se při troše dobré vůle líbit i vám.

(BÁSEŇ MARIÍ)

Večer si tiše zvyká

jak včera chtěl bys klít

tvá hrud' zápasníka

jenž nesmí zardousit

ted' náhle něžně sténá

raněna pokorou
tvá hrud' jak mladá žena
jež běží nahoru
a jenom těžce zvyká
vůni jež udusí
Les – obraz bojovníka
jenž střílí na husy
Láska se jednou poddá
to bude nádhera
Teď mlčím Vedle voda
zní jako opera
Už poněkolikáté
a přece znova zas
vy kteří smutek máte
a vy jimž zemřel hlas 34
vy kteří těžkou rukou
zdviháte novou číš
nad vámi hvězdy tlukou
rozsvěcují svůj kříž
obloha sladce krouží
jak noc jež nehraje
Teď trhám malou růži
jež příliš malá je
A vím že ty jsi sama

a sedíš potichu
jak píseň málo známá
jež nutí do hříchu
Lokám melancholii
potápím v ní svou dlaň
mé hvězdy se mnou pijí
mé hvězdy – stará zbraň
Chtěl bych být jako včera
Teď stojí nad tebou
krůpěje mého pera
jež trpí nádherou
všechna krev mého pláče
jež leze pozpátku
Už vidím ty mé hráče
jak malou památku
Trhám ti malou růži
jsi jenom polo v ní
poslední den tu krouží
ty jsi poslední
Vím že se jednou vrátím
jak voják po boji 35
Kdo by směl milovati
řekl by: miluji
Kdo musí odejeti
ať rychle přivyká

Cítím jak po prokletí
jež drtí básníka
který se jednou k ránu
rozhlédl po kraji
a slyšel cizí hranu
již deště volají
a viděl blýskavici
a verše malátné...
Už cítí slinu v líci
už se mu říká ne
Trhám ti malou růži
a teskním potichu
Láska je báseň v louži
a čistá po hříchu
Vím že se jednou vrátím
jak vojín po boji
Kdo by směl milovati
řekl by: miluji
Večer si tiše zvyká
jak včera chtěl bych klít
a má hrud' zápasníka
jenž nesmí zardousit
ted' náhle něžně sténá
když pláče pohnutím

Má hrud' je mladá žena

Mé srdce – zalknutí 36

Trhám ti malou růži

růži jež nebolí

Ach hvězdy kdo tu krouží?

Mé dětství? Nikoli

Ach hvězdy kdo to trhá

poslední naděje

jež jsou jak úzká struha?

Kdo hvězdy? Pozdě je

Budete asi značně nedůvěřiví. Budete zase říkat, že takovéhle

básničky s právě takovým obsahem píší senzitivnější chlapci ve

Filipově věku každý den. A vidíte. Tahle báseň je snad obvyklá,

hloupá, naivní a taková, jak chcete vy, ale po tom, co jsem vám už

o Filipovi vyprávěl, můžete v ní klidně najít prvky, které jsou

novými důkazy toho, že Filip chtěl dobrovolně zemřít. V zásuvce je

ještě jedna sloka, která patřila mezi devátou a desátou sloku, a tu

Filip asi dodatečně z básně vyškrtl z neznámých důvodů. Mluví v ní

o jakési nové samotě. Tady je:

a noc teď se mnou volá

po nové samotě

v níž budu sám jen zpola

jak moucha na botě

Co soudíte o této sloce? Celá poslední sloka a verše jako – poslední

den tu krouží, i ty jsi poslední – jasně dokazují, že Filip sledoval jistý

cíl. Ted' ještě nemáme úplně jasno, jak se to všechno seběhlo, ale už brzy přijde chvíle, kdy budeme vědět o všem. Těšte se se mnou na ten slavný den.

Jdu s tebou, Marie. Půjdu s tebou, kamkoli jen budeš chtít. Ale slib mi jedno. Až bude tvůj život nádherně vyrovnaný a až v zamyšlení nad jemnou záclonou spatříš Filipa mnohem lepšího, než byl ve skutečnosti, pak nikdy neplač, Marie. Urážela bys tím 37 jeho památku. Poněvadž to nejsou slzy, co potřebuje Filip. Miloval tě. Netušíš ještě, jaké úžasné cti se ti dostalo?

Filip Fried se narodil za bouřlivé noci a zemřel v čase, kdy mohl s určitostí tvrdit:

– Odcházím, abych poznal minulost. Odcházím, abych poznal něco víc než samotu. Můj bože, myslím, že bych chtěl také jednou být optimistou. Nedostalo se mi ještě příležitosti. Může-li se někdo radovat ze slunce, které se nedostane k jeho tělu, protože mu v tom brání spousta šatstva, jsem tomu rád. Já chci slunce celé.

Nedostávám je a odcházím, aniž bych se stavěl někam výš, než jsou ostatní. Odcházím, abych poznal novou samotu. –

Milujeme-li ještě, tedy milujme jinak, než miloval Filip Fried.

Až tě uvidím, Marie, na loži smrtelném, až smrt zjemní tvou duši a zoškliví tvou tvář, přiblížíš se nejúže Filipovi. Budeš mrtva.

Vykláníš se z nadýchnutého balkonu a dohráváš s viditelným sebezapřením milostnou scénu. Tvé malé ruce klesají podél těla, vlasy se ještě jednou zatřpytí a naposled políbíš vzduch a těžko

pozorovatelné kapky v něm (protože je už k večeru) a již skoro ve spánku slyšíš hlas, jenž zpívá:

To byla malá moucha která si připálila křídla

to byla ta moucha z Anglie

Marie Marie Marie

to ty to já to my jsme si připálili křídla

Pod balkonem je nízká stříška a na ní obraz s bledým tanečníkem,

který drží masku. Filipův zamilovaný obraz v neznámé řeči a vůni.

Marie v horečce, Marie nepojmenovatelné hlouposti, Marie, žij

a zemři. Čekám tu na tebe.

– Půjdeme spat a zůstanu chvíli s tebou –

– Jak je to dávno –

– Ano, to byla ta anglická moucha –

– A spálila se doopravdy –

– Jako že jsi rozumná, Marie – 38

– Sbohem, sbohem, sbohem. –

Pan Lepka pročítá poslední stránku svých novin.

Má před sebou celé dlouhé odpoledne a ta Marie mu nadělá něco starostí.

Paní Lepková dohrála sonátu a rozkošně se nudí.

Půjdou asi společně do biografu.

Na poslední stránce novin je smuteční oznámení:

Zemřel Filip Fried. Kdož jste ho znali,

uctěte ho tichou vzpomínkou.

Konečně trochu vzduchu do nekonečného nedělního odpoledne.

– Marie, víš už o tom, že zemřel Filip Fried? Znala jsi ho přece. –

(Předvečerní záclony těžce dopadly.)

– Ach, opravdu? To je k pláči. Byl to můj přítel. Byl tolik

zajímavý. Že zemřel? Velká škoda. Bude mi tak trochu scházet.

Často mi psal. Jednou mi dokonce i báseň poslal. Snad to byl básník.

Snad mě měl rád. Je mi to líto. Když někdo zemře, musím se sama

bát smrti. Jednou mi políbil ruku. Často pil víno. Víc jsem ho neměla

ráda. Tak jako přítele, na nějž si můžeme myslit. Tak jako přítele,

jehož si můžeme vážit a trochu se bát. Opravdu zemřel? Ach, budu

celý den smutná. –

– Nu, co dělat. Obleč se, Marie, půjdeme do biografu. –

– Napřed si vypijeme kávu, ne? –

– Vidíš, byl bych zapomněl. Marie, přines kávu. –

– Vzpomínám stále, jak mi jednou řekl, že mě má rád. Stáli jsme

před domem a bylo vidět, jak se chvěje. Byl bledý a pak mě chtěl

líbat. Myslím, že tam skončilo naše přátelství. Nemohla jsem ho mít

ráda. Takový zvláštní byl a uměl hezky vyprávět. Zpíval mi

písničku. Chcete? Zazpívám vám ji. –

Marie si šeptá pro sebe:

– To byla malá moucha, která si připálila křídla. To byla ta

moucha z Anglie. Marie, Marie, Marie, to ty, to já, to my jsme si

připálili křídla. – 39

Hladí rukou lem záclony, a možná že má dokonce několik slz

v očích.

– Byl stále smutný a jako by nechtěl být šťasten. Bojím se, že jsem mu vlastně nikdy nerozuměla. –

– Nu, co dělat. Obleč se, Marie, půjdeme do biografu. –

– Ano, maminko. –

Pan Lepka je už trochu netrpělivý. Všechno musí mít svůj pořádek, není-li pravda?

Dveře se pomalu přivírají. Rodina odchází. Sbohem, sbohem, má poslední láska. Byla jsi ta, již musíme milovat, i když předem víme o zlém konci. Bud' hodně šťastna, Marie. Odcházíme, abychom poznali minulost. Odcházíme, abychom se vrátili změněni.

Rychle se vysvěčme z karnevalové masky. Už dlouho jsem nebyl něčím tak tísněn jako jí. Zapomeňme na chvíli na to, co jsme psali a četli, a porozhlédněme se raději po Velkém Zámku. Vstupujeme do jídelny. Na nádherně vypraveném stole s rozžatými svícný jsou pěkně rozloženy a uspořádány pokrmy všech literatur. Za stolem si horlivě připíjejí z hlubokých pivních džbánek zástupci jednotlivých států a směrů. Vidíme znova olysalé hlavy starých vysloužilců, legionářů, hodnostářů, diplomatů, lékařů, advokátů, ředitelů bank, profesorů. Sem tam se mihne mnišská sutana. Vidíme Seveřany, Germány, Romány i Slovany. Hezky pravidelně sedí jeden vedle druhého a vaří si svou polévku. (K tomu účelu jsou připraveny zvláštní přístroje a ochotní rádci.) Nápadné je, že jsou si všichni ti starci podobní. Jsou oblečeni v překrásné uniformy a mnozí z nich mají prsa obtížena bohatými odznaky úspěchů. Velký Zámek se k tomu zlostně chvěje. Čekal asi něco daleko mladšího

a pikantnějšího. Takhle má příliš monotónní výběr. (Nikdy se toho nedočká, bláhovec, protože nevidí dál než jeden dva kroky za svou mohutnou zeď.)

Uchýlíme se znovu do svého kumbálku. Možnosti výběru jsou zde nezměrné. Mohli bychom se převlékat desetkrát denně, ale zůstaneme raději alespoň v tomto směru střízliví a rozumní. 40

Nuže, jak to vypadá teď s naší záležitostí? Seznámili jsme se s Marií, poslední Filipovou láskou. Poznali jsme, že je sdostatek moudrá, aby dovedla dále žít. Poznali jsme, že bude šťastna, až se usadí a najde svůj klid, až vyléčí své nepatrné a mělké spáleniny. A Filip je zatím dávno kdesi jinde, možná daleko, možná hlouběji. Tentokrát se oblékneme do šedivá. Budeme tak ještě víc nepozorovatelní než v karnevalovém přestrojení s falešnými vousy. A otevřeme poslední zásuvku. Je červeně natřena a povalují se v ní mnohé zbytečnosti. V pohodlí a nejraději při černé kávě budeme domýšleti domněnky. Povedeme vás ještě na chvíli životem Mariiným, protože se nám její jméno nesmírně zalíbilo. A Marie nám jistě odpustí, budeme-li o ní za ubohého Filipa chvilku snít. Řekli jsme, že je zásuvka červeně natřena. To je vyzývavá barva. Vídali jsme ji v dětství, v čase zlých a dobrotivých pohádek. Vídali jsme ji o něco později v ženském šálu, který nám shodili z okna. Chodívali jsme se k němu modlit a ještě dnes z něj nevyprchala vůně té dívky. Byla to vůně nezralých broskví a přezrálých jahod. Pak se nám červená barva slila v představu nových a smělých

revolucí, zápasů a krve, prolité za dobrou věc. Je pravda, barvy rády časem ztrácejí svůj původní nádech, ale ta vzpomínka zůstane navždy živá.

Ted' stojíme nad otevřenou červenou zásuvkou. Daleko v rohu je Mariina fotografie. Ach, Marie je velmi krásné děvče. Myslím, že jí fotograf trochu ublížil. Bylo by potřebí, aby se spojil největší malíř s největším básníkem. Vznikla by sonáta, poněkud připomínající sonáty Beethovenovy s jejich nezachytitelnou hebkostí, jež naštěstí není tak dokonalá, aby nás omrzela.

Půjdeme si s fotografií sednout na židli ke stolu, položíme čelo na chladnou desku a tiše si zazpíváme nápěvem, který jsme právě zkomponovali:

Ať žije pátý převlek! 41

(Uvědomte si, že máte slunce kolmo nad hlavou, a je-li tam právě mrak, alespoň tušíte něco za ním.) 42

Pátá kapitola

Pro pláč ženy stačí maličkost: krvák,
moderní báseň, kus látky, srdce.

JOSEF DELTEIL

Marie Lepková se narodila také ve století dvacátém za klidné noci, kdy hvězdy byly vzdáleny a nedaly se prostým okem zpozorovat.

To nám pomáhá přemýšlet o kráse, neboť si nedovedeme Marii představit v dětství. Často plakala. Ptali se jí:

– Můj bože, dítě, proč pláčeš? –

Odpovídala:

– Zpívám. –

(A je dokázané, že v té době nejranějšího mládí nemohla ještě číst velkou Pantomimu.)

Říkali o ní, že z ní bude velká umělkyně.

Marie Lepková půjde naším životem jako červená nit. (Ten obraz je tak všední, že se už pomalu stává krásným.) Ano, na Filipa zapomeneme a vynoří se jen občas nejméně očekávan. Ale Marie nezemře, protože bude žít. Jednoho dne se rozpláče, a zeptá-li se jí někdo, co by chtěla nejraději, odpoví:

– Zpívat. –

Není možno vyhověti všem vašim přáním, Marie.

Tedy raději nikdy neplačte, opakujeme to poznovu.

Obraz s maskou a tanečníkem je symbolem čistých soubojů.

Budeme bojovati. Hle, našemu zraku se nepodařilo zvítězit. Ale polibky, to je, Marie, starý obraz, který nepřestal voněti čerstvou zemí.

Jednou v létě jsi spatřila v jedné cizí zemi hocha, který se podobal onomu z tvých snů. Byl velký a snědý. Milovala jsi. Pak přišel večer, kdy na pomezí přílivu se měly setkat vaše rty. To už nebyla jenom podivná hra osudu. A nikdo nepolíbí tvé rty, Marie, nikdo. Až za čas, ale to už nebudeš ani ty. 43

Představme si pokoj o holých stěnách. A na jedné straně, až skoro u stropu, je hřebík. Kolem se bude točití náš příběh. Chtěli bychom říci něco, až by se zachvělo srdce, ale nechce se nám ještě umlknouti.

Pokračujme.

Každý den chodíme kolem řeky. Přijde den, v němž si povšimneme, že se podobá pláči. Tomu zlému neulevujícímu pláči bez slz. A na dně spatříme jako z velké dálky pohřbeny vlasy a hlavně ústa svých drahých Marií. Z očí nám potekou hořké stružky a neucítíme nic: ani bolest, ani štěstí. Velmi se bojím toho okamžiku. Bude třeba se rychle rozhodovat. Pomalu myslící budou bez milosti odstraněni. Bude nejlépe, shodíme-li je přes zábradlí. Beztak bezohlednými se naučíme být jenom cvikem.

Marie, chtěl bych, abyste byla námořníkem.

A toho večera vyjíždí z přístavu loď, obtěžkaná plavci všech zemí. V kajutách se svítí dlouho do noci a laciné obrazy tanečníků a tanečnic visí ze všech stěn. Marie se prochází po vlhké palubě a kouří. Naučila se tomu kdesi mezi zimnicí a cholerou v dalekých zemích. Je oblečena v lehký šat z hedvábí. Hledí do hvězd, které ji kdysi neuchvacovaly. Zpívá novým hlasem. Hlasem, jež změnila žena. Ale to už nejsou jenom laciná slova a fráze. Už brzy přijdou revoluce, jež si nedovedeme ve své omezenosti představit. Marie objímá stín prvního bledého námořníka. Jsem to já? Jste to vy? Anebo je to jenom chudý Filipův obraz, který se nedopatřením ocitl až zde, u těchto chvějících se rtů a dlaní, u těchto prsů dosud nikomu nesvěřených, u tohoto čistého pohlaví? Chtěl bych vás čistě milovat, Marie. Ale jednou večer byste mi musila dovolit zmocnit se vašich rtů. To by byl nejsvětější okamžik mého života. (Jistě bych si to alespoň naznačil.) Mžik oka se tomu říká. Nebo skanutí slzy.

Nebo úder blesku, který byl doprovázen kaskádou drtivých obrazů. (Znáte přece obrazy a verše, jež dovedou být drtivé.) Procházíme se po palubě. Až nahoře, tam, kde se plachty ztrácejí našim očím, stojí malý plavčík. Je to ten, který objevil Ameriku. Je to tentýž, který tak špatně řídí starý svět. Je to tentýž, který jednou objeví nový. 44

Důvěřujme mu. Důvěřuj mu i ty, Marie. Po letech sestoupí ze svého provazového žebříku a bude se nápadně podobat Filipovi. Jen jeho ústa se stanou časem mnohem přísnější. Jeho ústa budou čas, který se strašně bojí strachu. Po takových ústech budeš toužiti, Marie.

Jsem zlý a úzkoprsý, vím to dobře, ale nedovedu si nikdy představit tvé sbohem. Víš přece víc než dobře, jak mě máš v moci. Víš příliš o mé bolesti. Nemiluj mne tedy, jako jsi pohrdala Filipem. Ale dal-li ti osud setkati se i se mnou, nevměšuj mě prosím do tohoto příběhu. Je tvůj a Filipův, ale není probůh můj. A nechci si jej přivlastňovat, i kdybych k tomu měl právo. (Takzvané vlastnické právo, ale k tomu zaujímáš i ty kritické stanovisko.) Zítra dokončím své prosby, Marie. Nech mě zatím, abych se trochu vyspal, protože jed, který jsem vypil, mi brání kontrolovat se. Dobrou noc, Marie.

A zítra se možná shledáš již se samým Filipem. Poděsím tě. Budu musit tě poděsit, i když mým zvykem je chovat se jemnocitně, protože teď právě jsem se rozhodl, že zítra řeknu celou pravdu. (A přece ne celou, jak budete mít ještě příležitost poznat, vy trpělivci.) Nerozpakuji se již setřít líčidla a vystavit ubohou tvář kdejakému větru. Dobrou noc a na shledanou v příští řádce.

Druhý den jsme se probudili a bylo léto. Tak mjíme zvetšely patník a nepozastavíme se ani nad krutými příznaky jeho nemoci. Marii se té opilé noci zdálo o černých andělech, kteří hlídkovali u vstupu do hluboké jeskyně. Když prohlédla všechny jejich úskoky, bylo skoro ráno.

To byla ta noc, kdy, vzpomínáte si, jsem stál s Filipem nad chvějící se řekou a vážil svůj život. Nastavil jsem obě dlaně vzduchu a za chvíli byly mé dlaně oroseny, neboť ve vzduchu se chvěla pára a na jedné z mých dlaní ležela schoulená Marie. Tak, jak by se sama jistě bála spočinouti, protože na druhé straně dřepělo rozjívěné nic, které hrozilo převážít. Myslil jsem na opilství a zbabělost. Zapomněl jsem vážit a váhy se mi naštěstí vymkly z rukou. 45

A vedle mě stál Filip. Můj jediný přítel, s kterým jsem teď dovedl ještě mlčet. Vážil svůj život. Na jedné z jeho dlaní ležela Marie. Nevěděli jsme jeden o druhém.

Když jsem prohlédl čtyři zásuvky Filipova psacího stolu, poznal jsem dobře Marii. Teprve v páté zásuvce však ležela její fotografie. To už jsem byl naštěstí dost otrlý, abych před svědky skryl následky tohoto nálezu. Marie Filipova byla náhle Marií mou. Jakousi nechtěnou náhodou naše životy splynuly a můj byl teď pouhé nechutné pokračování Filipova. Možná že náš konec šel vedle sebe ruku v ruce.

Rozhodl jsem se žít. Anebo se postavit se založenýma rukama a alespoň vidět. Jen vidět, ale žít. Bylo to snad zbabělé a ve slabých chvílkách jsem záviděl Filipovi. (Rád bych vám připomněl, že

mluvím-li v těchto větech o sobě, činím tak s velkým sebezapřením.

Ale víte přece, že každý člověk má právo na svůj kousek ješitnosti.

Nazvete si to tedy třeba „mým voláním po kusu půdy“, ale

neodsuzujte mě kvůli tomu. Jsem dosti citlivý a stalo se mi už

nejednou, že jsem zbytečně kvůli někomu trpěl. A přitom jsem byl

pevně přesvědčen, že ten, o nějž jde, je největší hlupec.)

Marie hrála se mnou i s Filipem (abych už tedy dokončil, co jsem

vlastní neprozřetelností načal) hru malé, krásné a ješitné dívky, jejíž

světlá ústa nebyla ještě políbena a která nedovede milovat.

Zachovali jsme si dostatek taktu, abychom se nesnažili brát a loupit.

I když je to (proboha! můj cynismus!) jediné východisko. Byli jsme

jemní. Byli jsme sami.

Snad bychom se byli sešli v převlékárně Velkého Zámku. Ale

Filip zemřel. Jeho tanečník klesl vyčerpan k zemi a maska tlí

pohozena kdesi v koutě.

Marie, smím-li tě o něco poprosit, nemysli na nás. Odvážil jsem

se představit se ti. Riskoval jsem tím víc, než si snad myslíš. Ukázal

jsem karty. Znáš nyní osud nás obou. Můj i Filipův. Chtěl bych, abys

si nás nazvala jedním slovem. Pojmenuj nás minulostí a uč se lásce.

Je to těžká hra, Marie. Nemá pravidla a zákony. Postupuje 46

nepravidelně s ročním počasím a lehce umírá. Málokdo neztroskotá

na mělčině.

Jste teď všechny. Opět vás vidím pohromadě. Defilujete před

našimi zraky jako o velikém svátku. Nebudeme vás jmenovat.

Nebojte se, zachováme diskrétnost. Je vás pět, či šest? Kolik jsme vás mohli milovati a jak mohly být události zjednodušeny. Ale knihy se píší, aby černí brouci dodýchali u lamp, které vrhají kruhové světlo do světnice se stolení a kalamářem. Na stole je skvrna po rozlitém inkoustu. Černí brouci ročních počasí, poprvé prožívaných při světle lampy. Té černi.

Marie, zůstala jsi až vzadu. Mluvíš chytře a rozumně. Jen někdy si prozpěvuješ, abys zahнала malého broučka léta. Je to ze všech nejmenší brouček a rád se šplhá po tvém těle. Vychutnává přitom všechny jeho tajnosti, které jsou připraveny jako hostina ve Velkém Zámku. Jenomže ještě nikdo nedal pronikavé znamení zvoncem, aby hod započal.

Víš, Marie, bylo nám přisouzeno, abychom se neustále opakovali. Lampa, hvězdy a ty, to byly tři naše hlavní pokrmy. Žili jsme z knih a filmů, Marie. Živili jsme se cizím kořením a ze všeho nejvíce jsme nenáviděli pokoření. Kráčeli jsme nocí domů a bydlili jsme až na pomezí Města. A ty jsi zatím stála na balkoně a byla jsi připravena na milostná intermezza.

Vy jste zatím sledovala z balkonu naše kroky. Byla jste krásná, vím, byla jste velmi krásná a obraceli jsme po vás hlavy jen zřídka a nesměle. Mohli jsme zoufat a ještě čekat. I revoluce se někdy opakují. A znali jsme bezpečně, co přijde:

Trhnutí zvonkem a dveře se pomalu otevrou. Vystoupí paní v bílém a pozve nás do předsíně. Usedneme v měkkých lenoškách a budeme do sebe pohrouženi. Pak přijdete vy. Budete krásná,

usměvavá a roztomilá. Budeme k sobě vzájemně roztomilí.

Nabídnete nám šálek čaje. Kolik příborů? Dva, či víc? 47

Je tu ještě někdo, kromě mne a Filipa? Ať ihned povstane
a přihlásí se. Nebude mu sňat ani vlásek z hlavy.

Jsme tu sami, Marie. Nuže, můžeme mluvit pravdu. Milovali
jsme vás a snad jsme to poprvé nebyli my, koho jsme milovali
nejvíce.

Zůstaňte v Zámku Klec a vzpomeňte si někdy na nás. Odcházíme
a spálená ústa jdou s námi. Odcházíme a váhy, jež zlámané trčí
někde až u městských bran, dokončí za nás. Půjdem spat. Sbohem,
Marie. Půjdem spat. Sbohem, Marie. Ach pardon, to je jenom ta
moucha, která si připálila křídla. –

Usmíváte se laskavě. Myslíte na minulé hry. A jste příliš mladá.
Vidíte louku, kde stromy se řadí v krocích k novým průvodům.
Vidíte s pozlátkou na očích dívky a chlapce a veliké zástupy. Ti
všichni jdou prý s vámi. Jste skoro šťastna, protože vidíme slzy ve
vašich řasách. Zpíváte a jste zticha. Nemluvte, Marie, znesvětila
byste tento okamžik. Dala jste nám víc, než jste sama mohla
očekávat. Dala jste nám to, co zůstane navždy naše
a nepojmenováno. Děkujeme vám tedy, Marie.

Vstáváme a propouštíte nás milostivě. Cítíme vaši ruku ve svých
dlaních. Filip a já. Dveře se pomalu zavírají. Hrajeme dál své hry na
vracení.

Je to obraz spící atmosféry.

Zásuvka byla tedy vyplněna Mariinou fotografií. Stará, ohmataná fotografie je to, bez věnování. Seděli jsme nepohnutě a byli jsme tolik sentimentální. Trochu se mrzím, že nás zavčas někdo neokřikl. Ale co naplat. Vysvlečeme se z šedi. Bylo v ní ukryto příliš špíny. Šedivá barva totiž skryje všechno. Bude nám teď zatěžko vymyslet si nový převlek. Dostáváme se myslím docela jinam, než jsme původně chtěli. Obávám se, že naše slova budou vykládána jako plačtivé přiznávání se ze zbabělosti. Ale to bychom si vyprosili. Jsme přece také hrdí. (Dovedli jsme za svůj poměrně krátký život odkoukat ještě více věcí. Jistě byste se podivili.) A máme právo říci, co se nám zachce. Záleží nám ovšem také na vás, neboť jste ti, kdo 48 mají tyto věty číst. Buďte laskaví, opakujeme donekonečna. Laskavost je celkem vzato velmi ošemetná věc. Je tu totiž nebezpečí, že zapadneme do močálu, který je na severní straně Velkého Zámku. Musíme dávat pozor, abychom se opatrně vyhnuli severu. Mariina fotografie nám popletla jazyk. Zavřeme zásuvku a neotvírejme ji více. (Jen občas přes ni potají přejedeme rty. Ale oči zůstanou uzavřeny.) Omyjeme se studenou vodou a nahlédnouce do jídelny zjistíme, že literární hostina právě skončila. Budeme mít tedy možnost dojísti zbytky, které nám starci zanechali. Honosná jídla se však k našemu podivu stala lepkavou hmotou a víno v lahvích zhořklo. Jak vás nenávidíme, vy nad hroby se chýlící. Ale neradujte se. Jste nám v jádře dokonale lhostejní. A to přece víte, že chlad je nejlepší msta a největší zášť. Poznáváme, že okolnosti ještě nedávno pro nás celkem příznivé

se podstatně změnily. Vždyť jsme byli přinuceni vystoupit na scénu.

A tak nezbylo než se diletantský chvět a čekat, až se opona na chvíli zasune. Zanecháme teď planého přemýšlení a lichých úvah. Pustíme se do boje se skutečností. Víme přesně, že i tady na nás číhá nebezpečí. Ale proč se bát krveprolití a několika zabitých?

Oblečeme se do županu a zařídíme se po domácku, abychom mohli v klidu vyjít zbytky hostiny. Bude-li jídlo páchnout, vzpomeňme na starce. Ale hlad nám zabrání být příliš vyběravými. První zásuvka po levé straně Filipova psacího stolu. Myslím, že jsme někdy podobni jarmarečním papouškům. Ale to snad není na závadu. Vytahujeme své šťastné či nešťastné planety z uzavřených prostor zásuvek. Není-li to kouzelné? V této, pořadím již šesté zásuvce nenajdeme nic. Pokusíme se tedy vpašovat tam něco ze své vlastní ubohé a prázdné hlavy.

Promítnou se před námi jeden či dva příběhy, v nichž bude vystupovat Filip, Marie a ještě mnoho jiných lidí.

Ach, co si vybere naše chudičká imaginace? Jsem přesvědčen, že mnozí budou mít spoustu námitek proti formě mého příběhu.

Budou nám graficky dokazovat, že jeho linie není dynamická, že mu vadí ustavičné klesání a stoupání, že zabíháme do lyričnosti, která 49 vlastní děj jen rozmazává, a ještě mnoho podobných a jiných důvodů. Souhlasím předem se všemi. Ale nikdo mi nevytkne a nesmí vytknout, že jsem neměl příběh vůbec psát. Jeho námět je ožehavý a platný. To, že ho píše bez umění, je většinou vina moje

a těch, kteří mě zrodili. Doufám, že tím je vše vysvětleno, a můžeme nerušeně pokračovat. A nepřál bych si, abych musil svou obhajobu ještě jednou opakovat.

Nahlédneme do prázdné zásuvky a budeme jí víceméně inspirováni. Pak už si jen zahvízdáme na známou melodii:

Hurá! K šestému převleku!

(Laciné červené světlo se rozsvítilo na dané znamení. A vůně vína třikrát vypitého. Fi donc!) 50

Šestá kapitola

Krajino snu s krví na stromech

jíž polekán jsem v nocích pádílal

do tebe patřím – lásko ty mne nech

já v oči tmy se příliš zadíval

F. HALAS

(LÍSTEK FILIPOVA DENÍKU)

1. července:

Přesvědčil jsem se, že miluji psy. Ta čubka měla srst jako nejkyprější hlínu. Nechápu, proč jí pateticky říkají Bella. Nedívám se kolem sebe.

2. července:

Na okamžik jsem se domníval, že nemiluji Marii. Líbilo se mi děvče s pootevřenými rty a kopce se s časem ostřeji stínovaly, což je pokyn k tomu, abych se rozhlížel. Pak se všechno do daleka ztrácelo v mlze jako Mariiny oči před spánkem.

3. července:

Po přečtení Gidova románu se mi tedy zase jednou zalíbilo psát deník. Je to podobné lístku, který jsem dostal a na němž stálo doslova toto:

miluji a truchlím, miluješ a truchlíš,
miluje a truchlí, atd., což je
nepůvodní.

Na chvíli se spustil prudký liják, což ve mně krom očekávání vzbudilo nudu. Pokouším se proto napsat několik veršů. Pokus se nedaří. Jsem ospalý.

4. července:

Voda řeky vystoupila o několik metrů. Je kalná s řídkou pěnou na povrchu. Rád jsem se na ni občas zahleděl. Shledal jsem, že miluji 51 několik přítomných dívek najednou. Jsem alespoň ochoten je všechny lehce políbit. To znamená, že asi miluji Marii. Nevím, nerad bych byl zbytečně dojat, protože v jedné chvíli jsem se přistihl, jak se nutím do opakování jejího jména, ačkoli jsem byl právě zaujat tím, jak jakýsi hoch s chutí pojídá chléb, hustě pomazaný máslem.

5. července:

Rozhodl jsem se nepsat dále deník, protože všechny věci z minulých dnů se mohly klidně seběhnouti právě dnes. A to je zoufalé. Ještě chci poznamenat, že naneštěstí miluji u žen takovou krásu, jaká je obyčejně v oblibě. A to je neméně tragické.

Celá střecha Města, veliká lucerna obloukovka, k níž létají veliké mouchy, aby spálily sebe a své prokleté pokolení, celá střecha Města

a jeho římsy, zdi a podstavce, hromosvody, srdce a květiny, veliké lucerny, lucerny, lucerničky, obloukovky, zkrátka takřka všechny vnitřnosti nestačily by obaliti jedinou ránu, něžnou ranku obklopenou krví, na niž přilehl tento fáč.

A houpaje se ve větvách jako ve větvích obrovitých stromů Filip voní k této veliké bělobě, k tomuto bílému fáči na malé rance, jež propouští krev.

Co bylo krve ve vašich mozcích, vesničané. Co červení, té červení, již tedy už příliš nemilujeme, tryskalo z menších a ještě menších poranění, jež potřísnují Marie malou svátostí.

Dosti o barvách.

Filipe, pamatuješ se trochu na večer, v němž šlehal oheň a uzrál měsíc? Zapalujeme hranice dříví, abychom navlékli brýle, jejichž růžovost je dobře pozorovatelná. Filipe, vysmívám se ti. Požíváš jedu, abys zapomněl na to, co bylo doopravdy čisté. Jsi tedy lehký, ano, jak jsi „oproštěný“, Filipe. Vysmívám se ti. Mám k tomu právo, neboť jsme si podobni. Tak jako kouř kouří, když každý z nich je vdechován jinými plícemi.

Na srdcích milenek, do nichž jsme schovali svou malou lásku, těch chvilkových milenek, plných okouzlených očí a zahleděných 52 rukou (vždyť je to krásné, když pokožky se zlehýnka dotýkají), na těch srdcích šťastni nasloucháme.

Pak Filip potichu odchází, jako by musil a snad se zdráhal, tiše.

Jde potají velikým obloukem (vysmívám se mu) až tam, kde břeh řeky je sotva viditelný a kde se dá lehko sklouznout a navlhčit si

střevíce. A tady je řeka, černá, tam hoří hranice a za ní se krčí
a někdy i napřimují hory. Filip se dotýká země, jediného povrchu,
jejž nemůže postřehnout. Dotýká se tvrdě a nemilosrdně. Je noc
a země zapomněla vyloučit svou obrannou vlhkost. Je teď měkčí
a přístupnější nežným objetím. Filip zpívá s hlavou mezi koleny
a připadá nám, jako by se přitom neustále otáčel. Je to podivné. Filip
nevidí. Filip se dívá:

– Hled', ty nejsi vlhká, zemi. A mohu se po tobě rozložit, aniž
bych cítil chlad na prsou. Vidím tě, řeko, ty řeko, kterou miluji méně
než ostatní řeky, vidím tě, ohni, a pokládám tě za lháře. A vás,
kopce, vás, stále, stále stejné (vždyť tak je tomu se vším této noci).
Všechny vás vidím a je mi dobře. Nepil jsem vína. Je léto. Noc. Cítím
se spokojen. Můžete se mi smát, hvězdy. Můžete mne chvílemi
laskat. Vím něco, co řeknu bez uzardění. Jsem jako jiní, hvězdy.
Mám vás rád. Nesmějte se, prosím. Budu chvílemi smuten, ale
chvílemi mi bude dobře jako teď, hvězdy. Ach, zítra přijdou obyčejě
jako dnešní. A stejně staré a stejně šedivé (do přičervenalosti). Vy
(řeko a ohni a kopce a hvězdy), kdyby teď někdo rozsvítil malé
světlo a obnažil tak mou temnotu, řekl by si: Hle, zde milenec jakýsi
pláče s hlavou nachýlenou. Ne, zde milenec už nepláče, protože se
mu dostalo lásky. (Ví, že občas lže, ví, že je levný až do kouzelnosti,
ví, že by chtěl být dítě.) Je-li něčím, je Filipem.

Myslíte, předměty mé něhy, že vás mohu milovat bez lži a bez
falše? O uvěřte mi tedy a ponechte mi právo spočívat na suché zemi,

na jejích zlých a malých (něžných) nadrech, na srpku její dosud nepokosené srsti, na všem, z čeho cítím šelestit své vlastní srdce.

A já vám dokazuji, vy hloupí (jako já hloupí), že vás mám rád.

Jenom to. – 53

Víc už Filip nevidí. A chceme-li zaslechnouti, co pod vlivem zlého ohně řekne milenka z této noci do očí, vlasů a rtů krásných, protože nikdo nemohl se nabídnouti k propůjčení zrcadla, půjdeme do obydlí, které přispěje k naší uměle vyvolané atmosféře.

Lehké polibky, jimiž se dotýkáme nader těžce připravenou cestou, jsou poněkud podobny bílým fáčům, o nichž jsme se zmínili na počátku této kapitoly.

Někdo se nešťastnou náhodou zranil tak, že vyklouzla krev.

Sladká a nahořklá. Kdysi jsme přirovnávali ve své touze nadsazovat tak lehká poranění k velikému sběhu mračen, a pomýšleli jsme dokonce na skvělé průtrže, tyto obry všeho viditelného.

Ach ne, Filipe, to jsou jenom nepatrné bílé fáče. Balíme jimi svou lásku, protože je velmi potřebí laskat rozbolněná místa. Všechny vyšší kopečky dostávají přece svou čapku za sněhu, podobnou těžko přiložitelnému obvazu.

Jsou to růžičky nader, kam se snažíš připevnit bílý obal? Nebo snad pomýšlíš doopravdy na lásku? Ne, tvůj křivý úsměv nás již nemůže mýlit. Příliš tě známe, Filipe.

Zde není nutno doptávat se po lásce a ti, kteří tak činí, budou krutě odmrštěni. Zde je nutno tvrdě se bránit, ale jen tak, abychom neodradili, tiše se poddávat, ale jen tak, abychom neposkvřnili ticho

(malou kočku, jež právě skonala).

Líbáte se? Nuže dobře. Ale nezapomeňte prosím na ta ňadra, dnešní noci dosud nikomu nesvěřená, a na toto čisté pohlaví. (Ach Marie, kdo by si na tebe nevzpomenul?)

Noc plná lásky? Jak se ti vysmívám, Filipe. Což bylo opravdu nezbytné pít víno, abys mohl milovat? Což opravdu nebudeš moci již nikdy milovati bez tohoto jemného jedu?

Bylo ti tedy dobře, Filipe? Jak je to už dávno. Sediš nad polozbořeným břehem řeky, takže hranice mezi vodou a zemí, mezi suchými a navlhčenými střevíčky, mezi bílým fákem a skutečně mrtvými nebude více zjištěna. Bořil bys nejraději klenbu čela, krku a zad, ale drtíš jenom své prsty, poděšen malomocenstvím. 54

Jak jsi miloval této noci, Filipe? Mohl bys vůbec odpovědět?

Pohoupej se tedy ještě jednou ve svých větách, zalomcuj slovy a potřes samohláskou, abys mohl klidně a bez obavy, jen s trochou hrůzy na jazyku, odpovědět té, jež se tě ptá, miluješ-li ji,

– ne. –

Jenom to.

A pak jí zlíbej růžičky ňader a líbejte se ještě nějaký čas. Tvá milenka se obrátí v pláč. Bude tak dobře, protože si budeš moci zalhat. Lži často, Filipe, jako já rád zapomínám zdánlivě na všechno, co se kdy seběhlo a co se děje.

Ach, co je krve v mozcích vesničanů. A to je úděl Města. Neobalí nikdy něžnou ranku, obklopenou sedlou krví, na niž přiléhá tento

bílý fáč. Ten bílý, bílý, nejbělostnější fáč, Filipe. Dej mi prosím právo občas se ti vysmívat. Pomáhá mi to. Jsme si příliš podobni.

A milujeme malé věci, abychom nikdy nemohli milovati velké.

Zůstaneme spolu.

Jenom to.

Ve druhém převleku jste byli seznámeni poněkud neobyčejnou formou se třemi Filipovými přáteli. Karlem, Věrou a Jindřichem. Tito lidé žijí. V příštích odstavcích budete zase jednou potřásat nakvašeně hlavou. Dožijete se totiž jisté časové alogičnosti. Řekli jsme pravdivě, že se Filip seznámil s Marií tři měsíce před svou smrtí. Uvidíte, nešťastníci, že se o ní bude zmiňovat již teď, skoro rok před tím hrdinským činem, a ačkoli je léto a jeho lásky probíhají se střídáním dnů a nocí. Vysvětlím vám to. Filip touží po Marii a neodvažuje se ještě ztělesňovat. Až za devět měsíců najde tu, která je snad jako tisíce jiných Alžbět, Marií a Helen, jako tisíce dívek s bílými prsy a lehkou chůzí. S rukou lehce pokrčenou jako v obraně před někým nespátrným.

Pravý střed knih a příběhů.

Představte si našedlé mračno, z něhož občas spadne několik vlažných a třpytivých krůpějí. 55

Pamatujete se snad ještě, že Jindřich i Karel milují Věru. A že jí byl i Filip na nějaký čas (byly to pouhé dva tři dny) okouzlen. Pak otevřel okno jedoucího rychlíku a bez ohlédnutí vyskočil, což vám připadá zajisté taky jako známá nota.

Karel, hluboký, drsný chlapec s přílišnou jemností.

Jindřich, násilně klidný a usměvavý. Takřka bez nároků,
s přílišnou ctižádostí.

Věra, tichounké, krásné hříbátko, pro něž se trápíme. Hloupá, jak
by jinak nemohlo být, s přílišnou chytrostí v očích.

A Filip prožívá své horké letní dny v prostředí dívek a chlapců,
zneklidnělých ohněm, řekou, kopci a hvězdami. Zneklidnělých tím,
že musí, opravdu musí nahrazovat hrabstvím bojácnou
a neprobuzenou jemnost. Že musí, opravdu musí ve chvíli, kdy by
měli být nejvíce samotni, klást hlavy na srdce milenek.

Věra je tu. Jindřich s Karlem společně cestují a Rakousko, Švýcarsko
a Francie se jim míhají před očima.

Vídeň 2. července

Filip Fried

studentský tábor

Slovensko

Chudák Mozart tady zkameněl v postoji ne nepodobném
vratké grimase těla nejméně cvičené barové tanečnice. Kolem
sebe má prostor, bohudík alespoň do nebe otevřený, říkají
tomu Mozartovo náměstí. Po levém boku jakýsi zbytnělý štít
vídeňsky obtloustlé Múzy Thálie, to je zdejší opera.

Mramorovýma očima je ubohý Mozart nucen obdivovat
kteréhosi ze slavných vojevůdců monarchie, jenž sedí na koni
kupodivu velmi krásném.

Konečně za zády drahého Mistra se skrývá poslední pocta –

Café Mozart. Stala se mi útočištěm, zatímco Jindřich šel do
kteréhosi muzea přidat trochu prachu na vyleštěné podlahy. 56

Milý Filipe, jistě jsi už byl nedlouho před pohřbem
v úmrtním domě, kdy bledí pozůstalí rozdávají chutné
občerstvení a úsměvy na způsob zaprášených kytic. Nuže, to
je Vídeň, staříčká, ovdovělá hostitelka s klínem bez něhy
a jakékoli nějak vábivé síly. A řekl bys, že i ty vyděděné
dcerušky zdědily tenhle příznak bezbolestného umírání, kdy
se projevuje jen slaboučká touha vykračovat si kdesi v daleké
minulosti na promenádách, posvěcených odměřeným krokem
císařských oficírů a Jejich hraběcích Milostí.

Chci-li už psát o Vídni, rád bych používal slohu
podobného řekněme liché pánovitosti, kterou ti připomene
celá stavba dvorného hradu (to jméno hrad si vůbec
nezaslouží, je nudně rozplácnut na rovině).

Avšak slovo marnost se ti rozhybe v nespočetných
polohách při každém pokusu najít cokoli, co by bylo v tomto
městě hodno upřímného objetí. Ani proklít nějakým
mávnutím nelze tuhle rakev s víkem mírně nadzdviženým,
pod níž tě odpuzují vpadlé rty. Ustupuješ, vracíš se a nejlépe
ti je se zavřenýma očima.

Jen na nepatrný okamžik je mi dobře, nehlídám-li očima
kdejakou zbytečnou zajímavost. Příliš brzy si totiž vzpomenu,
že se jen na kratičkou dobu vznáším v nedohlednu,
v zamlžené výšce nad onou říčkou, klidnou a točitou, se

dvěma přítoky

(Odpust mi, nedovedu už ani zkontrolovat, není-li tahle vzpomínka falešná, a nikdy asi neuhodnu, nebude-li Ti hrozně protivná.)

Zdá se však, že mi za pomoci bělostného Mozarta uniká schopnost vyjadřovat se slovy. Nutí mě to nějak se Ti omluvit, bůhví za co všechno. Myslím, že hlavně za to, že tenhle dopis odešlu.

Karel 57

Slovensko 4. července

Karel Jílek

Salcburk

Milý Karle,

je to zde jako chabě vyvinutá řadra. Málo odolná a zlá. Víš, toužím po řadrech, protože jsem právě v takovém stavu, ale nenávidím nedozrálost, která ovšem není zelení, protože je hloupá. Kolem nás jsou kopce a špinavá řeka. Na těch kopcích je zrovna tolik špíny jako na ulicích, kde si to neumíme dost dobře představit bez pachu vína. Kde je to všechno předroční, kdy každý polibek byl pro mne pomníkem Mozartovým a vším, co ještě pocítíš? Toužím po rakvi, příteli, a toužím po vpadlých rtech. Je-li tomu už tak, že je nutno bát se vzpomínek, které konečně nestojí ani za to, tím hůř.

Věř mi, že nejsem zamilován. A přece píši o lásce, protože

je to to nejjemnější, nač si právě vzpomínám. Těch pár hezkých
děvčat tady, které by snad byly ochotny mě políbit, smazává
již tak dost vybledlou vzpomínku na Marii. A protože ji mám
stále rád a protože Ty jsi se pokrytecky nezmínil o sobě, abys
mohl víc do hloubky, pokládám to u Tebe za slabošství hodné
několika mladých veršů. Myslím, že mě přiměješ k tomu,
abych odsud předčasně odjel.

Věra je tu „nejhezčí“.

Ted' zrovna jsi u mne strašně blízko a nutí mě to do
úsměvu, protože znám tak dobře literární triky. Kdyby se
s námi zatočil svět, bylo by z hříchů tisíc lístků a z marnosti
tisíc malých Slovenek. Slovenky jsou krásné, věř tomu, když
nevidíš špínu jejich ňader, ano, týchž ňader, nepřestanou mě
dnes pronásledovat.

Ostatně jsem strašně unaven a chtěl bych být v malé
hájočně s lesem, psacím strojem a ňadry. 58

Sbohem, Karle, uvidíme se ještě, není-li pravda? Ted' se
půjdu na Tvou počest opít do nejbližší vesnice. Samotařím tu
a to o těch polibcích a hezkých dívkách nebylo pravda. Tvůj

Filip

Salcburk 7. července

Filip Fried

studentský tábor

Slovensko

Nalezl jsem to nejkrásnější: dovedeš vždycky zasadit

zraňující hrot tam, kde mně už se téměř zdá, že kloužu hladce do nějaké prostorné náruče bezpečnosti. Ať to byla poznámka na Věřině lístku, nebo sotva zachytitelná místa v Tvém dopise, který jsem dostal dnes ráno. Hroty, které nedovolují bezdechého příměří, ohleduplnou oddanost.

Mýlím-li se, rychle rozkormidluj na všechny strany ty lodičky slov, aby se stalo velmi mnoho nepatrných katastrof (jako v srpnu, když padává mnoho hvězd), které by daly světlo veliké mešní svíce (proč jsou tak dokonalé salcburské chrámy?).

Je však nutno skončit temnou procházku podél zdí, z nichž čpí stopy obětních ohníčků, kde si příliš často klukovsky odplivneš před Kristovým křížem.

Opravdu, Filipe, jako bych se vzdával snad pokrytecky sebe, vyhledáváje nový svět věcí, ve vůli dávat všemu jeden tep, jedno srdce, kde není rozporů, poplašných zpráv, výstrah o blízkosti nebezpečí. Ted', alespoň časem a prostorem Věře vzdálen, bojím se těch vybuchujících signálů, kterým jsem možná vždycky přisuzoval silnější světlo, než bylo radno za jejími zády. – Vím, takhle se dávám napospas odsudkům a předem je přijímám za spravedlivé, ať míří do hlavy, nebo 59 jen do vlasů s nedorostlou černí (kterou, chceš-li vědět, miluji víc než všechno ostatní).

Včera navečer hledali ve zdejší prudké a hrozně čisté říčce

utopence. Na břehu stálo dítě, zrudlé dusivým pláčem. Byla to však asi jen náhoda, že právě tam plakalo, neboť tak dovede rozplakat jen ztracená hračka, ne zemřelá matka. Náhoda však strašně žene do hledání souvislosti, do odvážných her, hodných svého pojmenování. Zdá se však, že jsem v těch nehmotných konstrukcích při pohledu z mostu upadal příliš do područí Lautréamontova, či méně pod hladící ruku Josefa Čapka.

A tak je lépe vzdát se jich a zapomenout, že lze bez rouhačství těžít z nejsprostších ukrutností světa. Ale musím připojit, že mi nikdy smrt nebyla protivnější se svým ohonem, který vláčí dlouho za sebou na své cestě, než tehdy, když jsme se asi za dvě hodiny vraceli po témže mostě a lovci mrtvol měli ještě o práci postaráno.

Ted' na náš čeká noční jízda vlakem a sedíme v kterési kavárně nedaleko nádraží. Poznenáhlu přicházející ospalost vystřídává právě každodenní únavu a musím znovu skončit před opravdovým koncem. V dopisech prý je to dovoleno.

Tvůj

Karel

Salcburk 7. července

Filip Fried

studentský tábor

Slovensko

Můj milý, nerozumný Filipe,

vím, s jakým asi pocitem počínáš číst tyto řádky; uznávám ostatně, že se nemohu rovnat ani Tobě, ani Karlovi v tom, čemu se říká citový život, invence, prožívání všech bolestí světa, a že daleko nejsem s to vtěsnat tohle všechno do hutné fluktuace překrásných obrazů a slov. Zdává se mi někdy (i když si to nepřiznávám rád), že přicházím denně o strašlivě mnoho, že jsem ochuzen. Nezbyvá mi proto než opravdu chodit do těch muzeí a dívat se, jak dovedou opravdoví umělci vyjádřit všednost, která nás obklopuje.

Jsem rád, že Karel našel v Tobě člověka, který mu dobře rozumí, a že se k Tobě připnul, i když je to pro něj možná hodně nebezpečné. Přes tohle všechno nepřestávám ale mít nad vámi oběma pocit superiority. Je to asi velmi ošklivé a právě jsem to špatně vyjádřil. Spíše: mám strach o Vás, nechci, abyste Ty i Karel upadli v úplně bezcílné potácení, kterému je lhostejné vlastní já a všechno, co s ním souvisí! Není to protektorství ani přestárlost; je to pocit trochu plochého básníkovy nebo malířovy přítele, který zachraňuje Mistrova díla před spálením při návalech pochybností, zoufání a komplexů.

Karel mi dal přečíst Tvůj dopis. Poznávám v něm Filipa při víně, Filipa písíciho básně a toho, který miloval A. a H. a J. a teď M. (a koho pak), Filipa, věčně putujícího a rozbolněného tuláka, který je nešťasten při práci, jako by byl nešťasten

v osamělé hájovně.

Nejsi sám, Filipe; a je nás mnoho Tobě podobných, kteří nemají zhola žádných předpokladů a nemají také žádné ventily. Chtěl bych teď s Tebou mluvit, abych Ti mohl lépe vykreslit, že jsi vlastně člověk neobyčejně šťastný. Zatímco jiní chodí kolem krásy se zavřenýma očima, Ty ji vnímáš; kde jiní pozorují jen špínu, tam Ty nacházíš tisíce barev.

Miliony vteřin, ať budou prožity prací, líbáním rtů, při víně, nebo v podivně stmělé atmosféře tvoření, čekají právě na Tebe. Chápu teď, že si docela přeješ válku, ale věř, že by z Tebe udělala docela jiného člověka, než si myslíš. Jsou neštěstí, o kterých nestačí jen básnit. 61

A teď konkrétně, Filipe: prosím Tě proboha, nejezdi z tábora dřív, než musíš, ať je to tam jakékoli. Mám takový pocit, že na Tebe přijdou jisté reakce, které bych chtěl prožít s Tebou a které by se Tvým odjezdem mohly nebezpečně přiblížit. Miluješ-li Marii, zůstaň a dopiš svůj román. A za svého pobytu neubližuj těm, kteří Tě mají rádi a chtějí se Ti přiblížit; možná, že trpí více než Ty.

Mrzí mě, že Věra je „nejhezčí“. Promluv si s ní jednou déle a snaž se něco vyčisti z jejího mlčení. Snad to pak půjde bez těch úvozovek. Nám pak přež, abychom svou cestu opravdu prožili a přijeli zpět tak trochu širší. Tvůj

Jindřich

Prosím, pozdravuj malou Věru.

Slovensko 10. července

Karel Jílek a Jindřich Kleist

Curych

Pro Karla:

Ospalost není bohužel spánek a nic se nezdá. Ospalost není bohužel ani smrt s ohonem (jak se mýlíš!), a proto se v ní zdá.

Když jsem chtěl nejvíce chápat souvislost, narazil jsem

náhle na úskalí pokryteckých úsměvů, které nejenom že se nezdají smíchem, ale schovávají si v koutku úst zásobu masa a spermat. (Děkuji Ti, Karle, za Tvé mlčení a Tvého

Lautréamonta, který nebyl ještě objeven, za Tvé utonulé spolu s těmi utopenci.) Myslíš, že obraz Slovenska, viděný o druhé hodině s půlnoci ze silnice bílé a dlouhé, že obraz této noci, nepestrý, ale nikdy jednotvárný, plný hvězd, nebo naštěstí bez nich, plný tváře, která již nemusí mít masku, se nevyrovná všemu? Jak bys se mýlil! 62

Věřím, ano, věřím, že nemiluješ pochopující úsměvy, jimiž

Tě tak zhusta častuji.

A pak se valem stmí.

Půjdeš po oné noční silnici, jež spojuje jména tak krásná, že se zajíkneš. Budeš opilý a potáčeje se ze strany na stranu upadneš několikrát, abys znova vstal ne snad z potřeby žít, ale protože Tě naučili, že žádný jed, ani jed smrti, Tě z této jeskyně nedostane. Náhle Tě cosi přinutí, abys pozdvihl hlavu.

Uvidíš hvězdy, ale to už nebudou hvězdy a to už nebudou
pouhé květiny noci. Uvidíš Marie a Věry a tisíce dívčích jmen
a řader. Zešílíš štěstím, neboť se uslyšíš pronášet větu tisíckrát
sladší a prostší než dva tři verše, které se Ti zalíbily:

Mé hvězdy, já vás mám rád. Víím, jsem jako ostatní. Je to
jedno, protože vás mám rád. –

Ach, jak nenávidíš Mléčnou dráhu, tu snůšku nízkosti,
malosti a ponížení lásky.

Promineš mi, Karle, když řeknu, že jsi budoucnost.

Vyhovím tak částečně svým potřebám, protože v Tobě
nalézám mnoho svých obrazů. Jenže jsi mnohem hlubší a to
mě znepokojuje. Potřeboval bys ocitnout se na mělčině.

A už dost toho rétorství, nebo se budu celé odpoledne
stydět. A čeká na mne ubohá Marie se svou chvějící se krásou.
Necht' se Ti, Karlíčku, slije Věra do moře, až je uvidíš. Protože
já jsem ještě neměl to potěšení, abych mohl takhle lacino
kompenzovat.

Věra je pro Tebe omyl, který Ti pomůže. Pro Jindřicha dnes
bohužel východisko. Ale ještě mu to vysvětlím. Kdybych mohl
Tobě pohlédnout do očí, nebylo by asi potřebí mluvit
a vysvětlovat. Proto se na to těším. Jindřich je nemocen snad
právě tak jako my. Chybí mu hluboký smutek a smutný
optimismus, který je záchranou.

Neumíš si ani představit, jaké píše Marii krásné dopisy.

A přesto pochybuji, neustále pochybuji. Chtěl bych jet nocí. 63

A to už se tedy dní. Nemysli na mé konvence, jichž jsi
ušetřen, a vyber si jen pár slov, jež jsou Tvým jménem.
Zapomeneš tak na chvíli na pohodlná sedátka, jež Tě ničí,
a budeš spát na tvrdém podhlavníku, podobném
picassovskému oři. Pod lopatkou, někde tam, kde jsou plíce,
uvidíš vzduch, který byl vdechován jen pro Tebe a Tebou.

Nemyslíš, že i to je štěstí bez hříchu?

Protože hřích je ospalost, v níž se nic nezdá, a smrt (jež je
opravdu bez ohonu), ta dobrá a laskavá, již neznáš (přesto je
hřích) a zdá se. (Použij Eluarda.)

O čem se zdá?

O mně.

A kdo je na plachetnici jejích víček?

Já.

Tvůj Filip

Pro Jindřicha:

Tak trochu širší po přečtení Tvých slov (ó, jak málo stačí
člověku, aby strávil šťastné odpoledne, první šťastné
odpoledne a dovolující přenést se přes úšklebky, o nichž jsem
se zmiňoval Karlovi) mluvil jsem s Věrou.

Věřím, že to byl pro ni předěl, protože Ty jsi se nikdy
neodvážil mluvit s ní tak a ani bys býval nemohl. Na Tvých
očích dřepěla láska a neznal jsi ji. Člověk v Městě je oblečen.
Tady se svléká pomalu a jistě, až z něho posléze zůstane

ubohý měkkýš s ještě ubožejšími citečky a pudy. Pokud na to ovšem není připraven a neobrní se samotářstvím, jako to dělám já. (Je to imponující a sám tomu nevěřím, věř mi.)

Slíbil jsem Věře, že Tobě ani Karlovi nic neřeknu (věřil jsem tomu, jak mě znáš), ale takhle to bude nejlepší. Doufám, že Ty, ve vlastním zájmu (mně osobně na tom tak nezáleží, ale Věra by si myslila, že jsi mě tím pověřil), pomlčíš. 64

Napsal jsem Karlovi, že je tu Věra „nejhezčí“, a měl jsem pravdu. Zamilovalo se tu do ní nebo alespoň se o ni ucházelo nějakých dvacet chlapců. Ubohých chlapců, kteří touží v romantickém a celkem papírovém prostředí, v němž nezbývá než se povalovat a myslit na sebe.

Opakuji znovu, že Věru neznáš, ačkoli jak jsem se přesvědčil, ona Tě miluje. Všech 20 chlapců Věra ve své ješitnosti přijala, a aniž by vzala jedinému naději, chovala se ke všem stejně, vyznamenávajíc jeden den jednoho, druhý den dalšího a tak dále. K tomu přistoupila Věřina dospělost jako ne poslední moment. Ani tu jsi dosud nezpozoroval, Ty příliš si zjednodušující moralisto? Byla tu sama a toužila po Tobě. Jaká nádherná příležitost vidět ve všech těch ubožácích kus Tebe. Její a jejich pokožky, vysvlečené do plavek nebo i oblečené, se tedy stýkaly u táborového ohně, kde romantičnost dostupuje vrcholu, v dlouhých odpoledních ve stanu, za procházek a výletů do blízkých vesnic, kde se pije víno. Jsem přesvědčen, ano, vím to jistě, že se nezavázala nikomu a chvílemi myslila

na Tebe. Protože dívčí smysl pro povinnost je nejenom pohodlný, ale i nebetyčný.

Víš, strašně dlouho jsem se rozmýšlel, mám-li s Věrou promluvit. Neměl jsem k tomu práva a mám příliš rád Karla i Tebe. Tušil jsem to všechno o Věře (není na tom přece nic zlého) již dávno a dával jsem to, jak si vzpomínáš, trochu najevo. Když jsem dostal Váš dopis, byl jsem natolik sebevědomý, že jsem se nebál již ničeho. Jsem přesvědčen, že báseň, v té chvíli napsaná, by byla nejhorší. Objetí, jímž bych sevřel Marii, by bylo nejpevnější. Nebál jsem se tedy ani říci Věře do očí všechno tak, jak jsem se chvěl o Tvůj i její osud. Když jsem domluvil (je to teprve tři dny), Věra plakala. Nechtěl jsem, aby mi odpověděla, a nechtěl jsem, aby se nějak změnila. Řešil jsem konečně věci ve mně už dávno staré a za tu hodinu jsem se vymluvil tak, jak jsem neměl ještě nikdy příležitost. Protože Věru nemiluji. Mluvil jsem, jako bys mluvil 65 Ty, kdyby na Tvých očích nedřepěla láska a kdybys Věru znal, Jindříšku. Nejsem s to, abych mohl měřit výsledek, ale vím, že Věra proplakala noc a je od té chvíle jiná. Řekl bych, že se teď skoro děším její osamocenosti. Radím ti, abys jí psal co nejčastěji.

To všechno, co jsem teď psal, byla tedy otázka úvozovek či krásného jména bez nich.

O reakcích, o nichž jsi se zmínil, vím jen jedno. Že při nich

chci být sám. A věz, že i Ty budeš sám, až Ti bude nejhůř, až
Ti bude nejlíp.

Pochyboval bych, že mi dáš za pravdu, protože Tvá sedátka
se stala časem mnohem pohodlnější než Karlova. Je to částečně
i Tvou vinou, protože se z hloubi srdce snažíš zjednodušovat
to, co má být nejsložitější.

Je třeba, abych vysvětlil, co bych řekl, když bych se Ti mohl
podívat do očí.

Byli bychom tedy na chvílku osamoceni a věřil bych, že
vydržíš na dvě tři slova mlčet. (Použiji Éluarda.)

Kdo říká mladý, říká sám.

To je, co bych Ti řekl, Jindřichu.

Tvůj Filip

Ženeva 14. července

Filip Fried

studentský tábor

Slovensko

Rychle barvy zpět na paletu, abych kdy mohl něco
dokončit.

Stále takové veliké, rozložené vědomí, že jsem uprostřed,
v krajině bez břehů, ve stádu, jež ví velmi málo o jatkách; dny
bez nocí, noci bez svítání. Co dnes se v kouzelném okénku
změny zdálo užaslému koncem a nejjistější předzvěstí 66
nejdokonalejší samovazby (nutno pomyslet na vězení), je
nazítří rozlehlým růžovým obzorem. Ani střely, ani meče,

samé štíty a pavézy.

Omyl. Jak krásná, bezpečná katastrofa, snadno dosažitelný konec. Mám dost těch omylů, které s tím „útěšným“ časem jsou odpouštěny podáváním rukou ze všech stran, od všech přítulných starců s jednou vráskou přestálých rozkoší a s druhou od rozkoší, které se zbortily do bahniviny. Tohle víš konečně beze mne; nevím ani, kolik dobrodinců ti už nastavovalo ruku k velkodušné pomoci. Konečně nějak takhle jsem psal Věře před třemi čtyřmi dny a bohudík sníh z toho na vrcholcích kdesi v Arlbergu také neroztál. Ať tedy žijí omyly, je s nimi dobře jako pod hořící střechou (jako pod tímhle růžovým světlem, jehož vkusu bys se podivil, zapomínaje při malé skleničce portského na hvězdy nad ním).

Zdál se mi noc před odjezdem sen, jen s jakýmsi šíleným úsilím a přemáháním nekrvavý, dokonce bělostný, v okrajích svého obrazu jakoby osmahlý a zežloutlý. Dřevěná branka, spíš šibenice, dva provazy. (Věř mi, bojím se jinak pokračovat, bojím se uložit tu tíhu tomuto papíru.) Na provazech zavěšena Věra za obě nohy, hlavou, zuhelnatělou hlavou dolů. Nikým neovládána zadírá se shora veliká, štíhlá pila mezi obě nohy. Uvěř proboha nejčistší cudnosti tohoto snu. Jinak nelítostný a surový rozklad nabude vrchu nad vším, nad vším. Odmítám jakýkoli povrchní, symbolický výklad, raději se ho už podruhé zbavím bezvýhodným zmatkem, který vlastně od probuzení

utajen trvá neustále.

Neubráníl bych se, drahý Filipe, opakovat několik veršů,
které jsem slyšel tak často z Tvých úst. A neubráníl bych se své
němosti, jež si osobuje právo na má ústa, jsem-li tváří v tvář
těm několika málo, snad jen dvěma nejdražším. Neubráníl
bych se tomu, chtěje odbočit a nastavit skromné hrsti štěstí
s radostným smíchem. 67

Byl by to konec. Avšak jediný konec, kterého si nepřeji,
jediný konec, o kterém věřím, že je dostatečně daleko za mými
zády.

A už nic víc. Bojím se nákazy zdravím, jak se z něho radují
ony pokrytecké úsměvy, které znáš a rozeznáváš stokrát líp.

Tvůj Karel

Ženeva 14. července

Filip Fried

studentský tábor

Slovensko

Můj milý Filipe,

je to až podivuhodné, jak několik řádek může změnit běh
věcí, prostředí i náladu. Nevím ani, jak nejlépe bych Ti
odpověděl, aby nevznikly omyly.

Při rozhovoru s Tebou vycit'uji mnoho z Tvého hlasu,
pohybů nebo očí a to z dopisu není možné. Přiznávám se Ti,
že jsem se na chvíli ztratil v Tvých slovech a trochu polekal,
ale už jsem (zdá se) opět našel onen klid, který mi vyčítáš.

Pokusím se Ti ho dále trochu ospravedlnit.

Především nevím, chápu-li dobře z Tvého dopisu obsah toho, co jsi s Věrou mluvil, vycházím-li z předpokladu, že mě pokládáš za příliš klidného, rozumného, realistického, a co hlavně, za příliš šťastného. Jedním článkem v řetězu těchto měšťáckých hodnot je i Věra. Ty (a já s Tebou) tvrdíš, že z klidu, spokojenosti se sebou a světem, neustálé snahy po vykořistění a konkretizaci všeho nemůže nic vzniknout, tím méně umělecké dílo. Proto, půjde-li to tak se mnou dál, půjde to hezky brzo z kopce.

To byla asi první část Tvého hovoru s Věrou (hádám).

Druhá se týkala spíše jí a pohybovala se kolem problémů sexuálních. Rád bych, abys mi v příštím dopise vyjádřil trochu 68 přesněji slovo „to“, kterého užíváš jako tajuplného zaříkadla pro obsah Tvého rozhovoru.

Ačkoli, Filipe, vím, že býváš v těchto diskusích (podobně jako ve svých láskách) hodně brutální a že ve své snaze po absolutní upřímnosti zraňuješ lidi velmi hluboko, jsem nějak rád, že jsi s Věrou mluvil.

Po přečtení Tvého dopisu dostaly překrásné ženevské ulice nový puls a vnitřní smysl a je mi, jako bych seděl blízko Tebe. Přiznávám se Ti, že jsem zůstal Věře dlužen mnoho, totiž že při vší upřímnosti jsem něco lapidárního, základního, maně zamlčel. Nevím opravdu co, ale vycit'uji to jasně. Víím, že jsem

v mnohém měšťák a také jako měšťák jsem dosud miloval.

Teprve Ty a několik jiných (Karel) mi to objasnili. Stýkal jsem se ještě před nedávnem se samými maloměšťáky, chodil jsem přes rok s typickou maloměšťáčkou a byl jsem šťasten, aniž jsem si uvědomoval nepatrnou hloubku takového štěstí. Můj poměr k děvčeti, které jsem miloval (a nebylo jich mnoho), byl a je ošklivý, podobá se vykořisťování, když si to nechci přiznat. Hledám (a Ty to asi víš) v takovém děvčeti oporu, hromosvod špatných nálad a já vím co všechno, a mezi tím také lásku.

Když jsme kupříkladu civěli v Rakousku hodiny na silnicích, vzpomněl jsem si na Věru a bylo mi lépe, cítil jsem se silnější. Přiznávám se, že je to ošklivé. Tím jsem také u merita věci: – mladý znamená býti sám –, říkáš. Nedovedu být sám v Tvém slova smyslu. Hledal jsem a podle Tebe bohužel vždy našel někoho, až na jeden dávný případ, který jsem pokládal už dávno za zapomenutý a kdy jsem byl opravdu nešťasten.

Myslím, že Ty i Karel hledáte ve mně víc, než skutečně je.

Není mi dáno vidět a cítit tolik věcí a v takovém osvětlení, jako je cítíte Vy. Někdy, i v nejkrásnějších okamžicích citových vzruchů, musím docela hrubě myslit na něco denního a všedního. Věra poprvé mi dala poznat směšnost tohoto počínání. Její negace drobných denních věcí mi připadala hloupá, místo abych v ní viděl velikost. Hloupé slovo, nevkusné šaty nebo i špinavé ruce dovedly ochladit můj

poměr k ní. Dokonce to způsobovalo, že jsem pochyboval o tom, mám-li ji vůbec rád.

Můj milý Filipe, píš ti to tady, a přece vím, že za několik neděl tomu bude třeba právě tak. Dostat se z těchto pout je mojí největší touhou.

Ted' jen abys chápal: také ve mně je trocha z bolu celého světa. Hledal bych těžko chvíle, kdy bych mohl říci, že jsem byl absolutně šťasten. Rád bych, aby mi nic nepřiřostlo k srdci, jen právě to, co je tak veliké a krásné jako noc a hvězdy. Ale není možné, abych byl sám, abych neměl člověka, který by šel se mnou. Vzpomeň si na závěr Chaplinovy Moderní doby; tak nějak. Promiň mi, ale snad se mýlíš, když myslíš, že opravdové štěstí je ve smutném optimismu. Já bych ho hledal v člověku, totiž v ženě, kterou miluji. Snad i z tohoto „klidu“ lze něco hodnotného stvořit.

Píšeš v dopise Karlovi, že je Věra bohužel mým východiskem. Pak je jím ale pro Tebe Marie, protože bez představy jejích rtů a ňader bys neviděl hvězdy a Mléčnou dráhu v onom světle, v kterém se Ti právějevily, nebyl bys napsal báseň a nemluvil bys s Věrou. Ovšem, jakmile bys Marii prvně políbil, bylo by to všechno jako předtím. Ostatně jsme už o tom mluvili; u mě to znamená naopak teprve začátek a chci tvořit a čerpat a žít z předpokladu této pohody a dokonalého citového i tělesného soužití. V tom je ten rozdíl.

Děkuji ti, Filipe. Tvoje slova mi opět otevřela kus nové cesty. Co se mi nepodařilo ve styku se samotnou Věrou, podařilo se Tvému dopisu. Věra je moje východisko, ale ne k negaci. Věř mi a uvidíš, že Tě nezklamou.

Ženevské jezero dostalo nový lesk Věřinou tváří a líbám její ruce, aby mi odpustila všechny ošklivé myšlenky. Tobě pak děkuji. 70

Jindřich

P. S. Nechtěl jsem dát Karlovi přečíst Tvůj dopis. Po menší hádce jsem tak učinil, myslím však, že to byla velká chyba. Zdá se mi, že hranice možné upřímnosti mezi námi byla překročena.

Avignon 16. července

Filip Fried

studentský tábor

Slovensko

Milý Filipe,

Avignon je rudá růže, vyrůstající ze starého zdiva papežských paláců. Proto stojí za to žít.

Jindřich

Jindřich přehání. Stačí strčit do kterýchkoli dveří, které se hned nato samovolně zavřou, abys poznal Avignon. Jako zvon a jakékoli věnování.

Karel

(FILIPOVA NIKDY NEODESLANÁ ODPOVĚĎ)

Přátelé,

ještě před chvílí, chtěje být čistý a velkolepý, cítil jsem ve všech údech novou sílu. Odběhl jsem tedy ke kalné říčce, a protože je mělká, mohl jsem dojít až do jejího středu. Svlažil jsem si hlavu a na mých vlasech, jež budou žít už brzo řidnouti, zůstala na okamžik voda, aby pak rychle stékala po čele, mezi nastavenými prsty, na prsa a po celém těle. Stál jsem uprostřed říčky a neměl jsem již touhu učiniti něco velikého.

Stál jsem tam, malý a nahý, s očima polo uzavřenými vodou. 71

Na to si vzpomínám právě teď, kdy bych chtěl nejkrutěji obviňovat, nejdrsněji vybízet slovy. Mlčím raději a jsem tichý.

Kdysi dávno, v době, kdy každá nově objevená barva očí přivádí do vytržení, jsem poprvé miloval. Nevzpomínám si na podobu té dívky, vidím jen sebe v příliš těsných šatech na náměstí venkovského města. Opakuji si rychle křehká slova, jimiž za chvíli uzamкну ústa komusi vedle sebe. Jsem tichý a kouřím první cigaretu. Na konci náměstí se objevuje bílý baret. Chtěl bych se vrhnout do studené lázně a ochladit si srdce. Stojíme vedle sebe, rozpačitě se usmíváme a jdeme do parku. Říkám slova, která budu po letech tisíckrát opakovat v nespočetných obměnách. Říkám slova, za něž budu trpět až do své smrti. Říkám jí, že ji miluji. Vedle mě se cosi pohnulo.

Bylo to ticho, jež hrozí vybuchnout smíchem? To cítím podnes.

Přátelé, každému, kdo sčítá své první a poslední lásky,

utkví v mozku nejvíce tato hranice chladu a možná smrti,
hranice smíchu a možná pláče.

Všechny věci kolem nás mají k sobě nepopsatelně blízko.

A беру-li svou lázeň a opakuji-li posté a tisícáté táž slova,
táž hnusná a lživá slova, pokaždé se zachvěji něčím, na co
raději rychle zapomínám. Ano, přátelé, je to prosté jako řeč,
chtěl bych milovat někoho kromě sebe. Mám bratra, který mi
odedávna nahražoval matku. Měl jsem přítele, který mi byl
bratrem. Měl jsem deset lásek, které mi měly nahražovat to
všechno. Mám vás, které mohu pokládat za to všechno.

Chtěl bych milovat někoho víc než sebe.

Poznal jsem fyzickou lásku. Čekal jsem zapomnění na
bolest. Zůstala ta stará touha smýt ze sebe cosi, pro co jsem
ještě nenašel jména.

Jsem básníkem? Někdy bych jím chtěl být. Ale k čertu.

Slova veršů se mi rychle vymykají z úst a za nimi vidím svá
ústa, opět pokrčená do úsměvu. Odcházím a stavím se, jako
když nevidím a neslyším. Je to, jako když chlapci nabíjejí do 72
ručnice malé mušky a vystřelují je proti stěně. Těla těch mušek
se rozstříknou a kapičky krve nestačí ani stékat.

Přátelé, chci být zticha, ale myšlenky se mi náhle
rozběhnou a nestačím už běžet za nimi, protože mé mladé
plíce a srdce se zdají být unaveny. Chtěl bych napsat román.

Ale což mohu uvěřit, že dovedu jeho slova do konce? Což vím,
budu-li moci někdy vepsati své finis alespoň zdánlivě

oprávněně?

Měl jsem otce, který zemřel ve velkých bolestech. Seděl jsem u jeho lůžka v nemocnici a s klidným svědomím pozoroval přicházející smrt. Myslil jsem si, že stačí znát ji z doslechu a představ. Pak jsem ji na okamžik spatřil. K mému překvapení promluvila to, co jsem se nikdy neodvažoval domýšlet. Řekla, že ji nemiluji. Že jsem ji nikdy nemiloval, protože to všechno byla lež.

Nebylo by třeba dělat za každým slovem záhon vykřičníků? Nebylo by třeba křičet a volat, spílat a rvát, nebo ještě spíš se schoulit do záhybu podušky, přikrýt si jí oči a ústa a snažit se už nikdy nevydechnout?

Někdy si myslím, že brzy zemřu. Vzápětí odháním tuto myšlenku, protože se děším její nepůvodnosti. Po každém, jen trochu pozorovatelném neúspěchu myslím na sebevraždu. Ještě nikdy jsem se v těchto záměrech nedostal dál než k pláči. Ale pláč, to není vysvobození z nelásky.

Přátelé, četl jsem Bedřicha Nietzscheho. V každé větě mi říkal, že je třeba být sám. Radoval jsem se, že jsem na správné cestě. Nebyla to pravda. Definice samoty není ani tak jednoduchá, jak ji viděl tento veliký básník.

Malé děvčátko, jemuž jsem poprvé lhal, že je miluji, se dívalo dlouho s otevřenýma očima, aby mi pak řeklo, že mě nemůže milovat, protože má chlapce, který je velmi silný

a velmi krásný. Dnes se tomu usmívám a myslím si, že miluji Marii, tuto Marii, v níž se soustředí všechny dívky se svými krásnými, básníky vymyšlenými jmény. Ale neděsili byste se 73 Vy, přátelé, při pomýšlení na to, že za jediný krátký okamžik se budete usmívat nad větou, která přeškrtně Vaši lásku? To všechno nadýchané a křečovitě vystavěné? Což to není všechno jako křehký skleněný kalíšek, který silně milujeme, ale který můžeme jediným stiskem ruky rozdrtit? Což to není jako nepatrně krvácející ranka, již nikdy neuzdravíme? Krev vytéká pomalu. Skoro ani nepřikládám významu tak nepatrnému odtoku krve. Přiložím trochu léčivé masti a dívám se. Krev nepřestala vytékati. Raněný zemře, když ztratil jistotu, přesně odměřenou dávku.

Snil jsem o tom, že za nějaký, ne příliš vzdálený rok se pojem času ztratí, že odkudsi vyvstanou nová slova a že tak láska přestane být lží ze slovníku. Trvalo to příliš dlouho, než jsem ztratil naději.

A přece vím, že zase budu lhát, abych se zachoval při vědomí. A přece vím, že se zase budu usmívat tak, až bude smích tiše přecházet v pláč. Přátelé, můžete se ještě podívat na neznámým krajinám a moři a všem vodám světa, které uzříte, když po několika krocích obraz ještě čerstvý a mokvající začne pomalu vyprchávat a krvácet, až zemře někde hluboko na dně Vašeho srdce?

Chtěl bych si konečně jednou říci: jsem básníkem, a jsem

proto jiný než ostatní lidé. Jsem nemocen, ale má nemoc je vyléčitelná. Ale pak vidím prázdnotu i v takovém vyléčení.

Prázdnotu ještě hořčí a líbeznější. (Víte snad, co je libost.)

Řeknete mi, abych se tedy odebral do své samoty. Prohlašuji

Vám slavnostně:

Jakmile poznám prvního člověka, kterému budu moci ještě

po dlouhé době bez přetvářky říci – miluji tě –, nebudu již sám. Pak uvěřím.

Ach ano, již vidím celý ten obraz, který se svou černí

podobá bezmála obrazům Raoultovým. Celé měsíce a celé roky budu žít vedle něj, aniž bych se ho dotkl jediným slovem.

Po celou tu dobu budu s ním dýchat jeden vzduch a sdílet se 74

s ním o všechno. Onemocní-li, budu se tak bát smrti, jako bych měl já zemřít. Bude-li šťasten, nebude sám.

Dopřejte mi ještě chvíli času, přátelé. Nebudu Vám teď

tisknout ruce a budu se možná podobat onomu šílenci, který

chce i za cenu vlastní smrti dokončiti dílo. Budu bojovat proti

svým dvěma životům. Ale pohlédnete-li teď do mých očí,

najdete tam čistotu, protože vím o svých lžích. A pokud se

mohu ještě usmívati, jsem tedy šťasten.

Malý chlapec s první kytíčkou vyznání věřil. Chci uvěřit

ještě jednou. Jednou a třeba naposled. Jistě naposledy, protože

potom nemůže být už nic. A zatím mi přejte hodně síly k nové

lži.

Půjdu se ještě jednou postaviti do středu řeky, abych si všechno zopakoval. Po skráních mi znovu stékají vlažné krůpěje. Zavírám na okamžik oči a hroužím se do vody až po ústa. Zde nejsem již já, zde je voda, která se při zavřených očích zdá čistá. Zde nejsem již jenom já, zde je ještě kdosi jiný. Dobrý den, přítelkyně. Ach, jak jste krásná. Při prvním pohledu jsem poznal, že vás miluji. Promluvte-li, bude mě váš hlas jistě uspávat do nejkrásnějšího snu. Pohladíte-li mě, budu mít touhu políbit konečky vašich prstů. Jak vás miluji, má přítelkyně. Prosím, smím otevřít oči?

Otevřu oči a krůpěje mi budou pomalu stékat po čele a ústech.

Přátelé, jak málo slov je třeba ke lži. A kolik tisíců okamžiků je třeba k jediné veliké a čisté pravdě. Jsem teď v mysli s Vámi a jsem na nějaký čas (jehož omezení leží v neznámých rukách) sám.

Bud'te zdraví a bud'te prolhaní.

Váš Filip 75

Nejlepší by bylo položit na všechno malé zelené sklíčko, které by poněkud oslabilo sílu všech velkých slov, jež pronesl Filip a jeho přátelé.

Opět jsme udělali něco, po čem jsme skoro ani netoužili. Řekli jsme, že trochu zkusíme svou vlastní ubohou hlavu. Netušili jsme, jak je umíněná. Filip se dostal někam na Slovensko a z Marie se stala hříčka slova. Z Marie se nám stal nedopatřením nástroj chlapeckých

snů. Měli jsme příležitost zidealizovat si ji až do nemožnosti. Marii, naši krásnou, opravdovou a žijící Marii strčila naše ošklivá hlava do větrného zámku. Ale jen na čas, není pravda? Za pár měsíců bude prý teprve objevena. Již to nebude tedy trvat tak dlouho a Filip spatří jednoho večera Marii ve velké zahradě, kde se odbývá slavnost. Bude ozářena světlem reflektorů a půjdou spolu domů. Filip bude vypravovat pohádku o hlemýždi a u domovních dveří se pokusí Marii obejmout. Nesměle se přitom pokusí o úsměv, ale půjde to jen stěží. To se stane tak jistě, jako že Filip tři měsíce nato zemře prapodivnou smrtí.

Naše skrovná místnost, kterou jsme si během času zamilovali pro její nevtíravost, se dočkala svítání. Ne, již je to dávno, co jsme spustili žaluzie, takže sem nedopadá žádné denní světlo, ale naše oči, přivyklé polotemnotě, zpevnily pozorností. Zbytky z hodovního stolu byly už dávno snědeny do posledního drobtu a sluhové pečlivě poklidili, takže se Zámek zas leskne čistotou. Není tu ani stopy po zapáchajících starcích a jejich rutinovaných slovech. Otevřeme šatník. Přibyly sem nové kusy, jež lákají svou pestrostí. Ale rozhodneme jinak. Zůstaneme tentokrát nazí a nebudeme se bát ani těch nejmravokárnějších pohledů.

Je ovšem nutno napřed se opláchnout tou drahou studenou vodou, až nám budou kapky stékat po celém těle. Otevřeme kohoutky. Hustý déšť se podobá spršce padajících hvězd. Zvrátíme hlavu nazad a bude se nám skutečně zdát, že padají hvězdy. Ty

hvězdy jsou dobré, protože i naše srdce dostává nádech vlídnosti.

Vybereme si jen to nejpodstatnější. 76

A jak vlastně opustíme ubohou Věru a Karla s Jindřichem? Filip

napsal v jednom dopise Karlovi, že v něm vidí budoucnost.

Přeháněl, myslím, že jste ho už dost prohlédli, ale něco pravdy

v tom je. Karel půjde přes překážky dál. Karel je básník a věříme

mu. Všechno, co udělá, udělá pro svou paměť. Zůstane čistý.

A Jindřich se domůže vysokého postavení. Nemine příliš dlouhá

doba a bude zasedat na hostině starců někde poblíž čela stolu. Bude

tam nejšťastnější. Jeho knihy budou dychtivě očekávány na

čtenářském trhu. (Trh je myslím nejpřiléhavější slovo.) Je třeba velmi

přísně odsoudit Jindřicha, protože jenom na něm záleží, ponechá-li

otevřenu malou branku, jež vede k prostotě.

Věra je „nejkrásnější“–.

Je to tedy již sedmá zásuvka Filipova psacího stolu, kam se nyní

uchýlíme zahalení jen v závoj polotmy. Je prázdná, jen na dně leží

útlý dopis psaný ženskou rukou. Z něho vykonstruujeme své

závěry. Půjdem za Filipem a usmívajíce se s ním přimhouříme nad

jeho srdcem obě oči. Jen neinformovanému (tomu, kdo začíná číst rozevřením knihy) se bude zdát, že se vychyluje ze stanovené cesty.

Jediné nebezpečí čeká na Filipa. Je možné, že jeho lži nebudou tak lehké, jak by chtěl.

Rozložíme před sebou bílý papír dopisu. Podobá se úzké ulici, po

níž se k večeru vracejí smutné dívčí postavy. Přiblížíme si jej k očím.

Písmena se zvolna chvějí s našimi unavenými zraky. Uděláme proto

nejlépe, nasadíme-li do pravého oka zelené sklíčko. Náš pohled se tím stane lahodný a pevný.

Uzamkneme dobře pokoj, abychom nebyli překvapeni náhodným vetřelcem v oděvu tak nedostatečném a pohoršujícím, protáhneme si údy, jež dlouhým pozorováním utrpěly na pružnosti, a zamyslíme se.

Na stropě pokoje chybí lampa. Vypadá to, jako by někdo ublížil tomuto pokoji, v němž ležel umírající Filip. Jako by někdo chtěl násilím přetřhnouti všechny světelné nitky, jimiž byl vázán k životu. (Maně si vzpomínáme na báseň, již jsme čtli takřka podloudně pod lavicí při přednášce o historii. Jeden její verš zněl: – jsou poezie 77 oběšenců –. Chvěli jsme se tenkrát hrůzou při pomyšlení na takovou poezii. A hle, pokoj bez lampy. Jen vetchý drát se mihá vzduchem jako vzpomínka na Octava Mirbeau.)

Usrkneme trochu vína, jež stojí na stole, a řekneme potichu a jakoby jenom pro sebe:

Čeká se jen na sedmý převlek!

(Někdo neznámý zatáhl záclonu. To bylo znamení k počátku lásky.) 78

Sedmá kapitola

O, stačí, abys zpíval sobě
zmatenou tichou měkkou píseň,
kde opěvávají se ženy,
na venkov modrá navrácení,

a zásliby a sny a básně,
a srdce tvé se propadalo,
plačíc, že pro dávný pláč lkal...

L. P. FARGUE

(ÚSMĚV PRVNÍ)

– Na Tebe myslím, Filipe, a mám stále takový ošklivý pocit, že Tě
mám ráda. –

Filip, dívaje se na Annu, nezasadil sice do oka zelené sklíčko, ale
zato si nasadil masku člověka, který přijímá všechno se
samozřejmostí hodnou rutinéra. Příliš mu neseseděla ta maska, byla
šitá na docela jinou míru, ale Filip experimentoval. Pronášel věty, jež
kypěly zkušenostmi a vzdáleností. Občas dodával očím umělého
lyrického lesku a hrál svou hru. Zpočátku se dopustil několika chyb,
které ale beztak uškodily jen přihlížející straně. Pak už šlo všechno
klidně a bezpečně.

Zmínili jsme se už přece o ohni, jenž takřka každého večera šlehal
ze zapálené hranice. Dívat se do ohně bylo jako poslouchat drahou
a vzácnou poezii, již recituje násilně změněným a přiškrceným
hlasem kdejaký domýšlivec. Nejednou se stane, že nás zamrazí.

– Chvillemi po Tobě nesmírně toužím, ano, chci být upřímná, ale
chvillemi jsi mi zase úplně lhostejný. Děsím se toho. Pomůžeš mi? –

Ubohá Anno, proč jsi milovala Filipa? Odpočíval si tehdy po
krizích, jež byly způsobeny tisíci mělkými pohledy, vyměněnými
zblízka i z dálky, a tisíci stisky ruky, plnými mělké výzvy. Bylo mu 79
skutečně třeba, aby si odpočinul. Beztak cítil častou na prsou

podivný tlak a dalo se očekávat, že onemocní.

Stalo se vám už jistě někdy, že jste, jdouce po příliš živé ulici, zranili malého chlapce, který si hrál míčem poblíž domu. Vehnalo vám to krev do hlavy a musili jste se ohlížet, jak pláče, zatímco vy mu mizíte z dohledu.

– Proč jsi mě políbil tehdy večer, Filipe? Od té doby Tě cítím stále u sebe. Víš, že snad nejsem jako ostatní. Má nemoc je nemocí srdce. Pohlédni na mne. –

Dívám se na vás, Anno. Na Tebe i na Filipa a poprvé v tomto příběhu cítím soucit. Je mi k pláči, že musíš hrát tak podřadnou roli. Je mi k pláči (a rád bych tě přesvědčil, že nenávidím takový druh pláče), že jsi poznala Filipa právě tehdy, kdy doopravdy nemohl milovati nikoho. Ani tebe, Anno, bílá Moravanko se zlatými vlasy. Ten chlapec, jehož jsme zranili, si nás možná vůbec nepovšiml. Ale snad přece zahlédl nechápavý stín v našich očích a proklel nás. Jsme tedy od té doby prokleti, a aniž bychom si to uvědomovali, kráčíme klidně po ulicích měst. V patách nesouce úděl malé mušky, jež zemřela tehdy, když měla nejbližší k světlu. Sledovali jsme ji dobře. Ani se nezachvěla padajíc střemhlav dolů. To je osud všech rychlých smrtí. Nestačíme se zachvět, ani vykřiknout dvě tři slova, jež jsme si k této příležitosti chystali celý život.

– Nejvíc mě zraňuje Tvé mlčení. Mám pocit, a někdy ho cítím velmi silně, že mě máš také rád. Možná že si to jednou uvědomíš. Nebude už pozdě, můj Filipe? –

– Ne, Filip je zase ve Městě a bydlí až na jeho pomezí. Uzamyká se a žije dvojí život. Nepřemýšlí o tom, co se musí dostavit. Ach, musí se dostaviti? Ne, to, co kolem sebe vidíme velikého, jsou jenom výjimky, o nichž sníme. Někde řadu kilometrů odsud bude po nás toužit jedna čistá dívka, pro niž zůstane láska úžasným objevem. 80 Pro tu jsme ještě něco znamenali, Filipe. A co znamenáš ty sám pro sebe? Je ti zima? A schováváš ruce? Bud' klidný.

– Filipe, jsem Ti nevěrná a doufám, že Ty mně také. (Vaší lásce hranu zvoní, Vaše vina, Vaše vina.) Zapomenu, a spatříme-li se někdy, usmějeme se na sebe. Dáváš přece přednost úsměvu, či ne? Sbohem. –

To bylo intermezzo a první úsměv. Zdařil se dokonale, Filipe. Byl jsi velkolepý a obdivuhodný. Neohlížej se a jdi přes překážky, jež musí být v případě potřeby odstraněny. Jdi přes ně, Filipe, obdivujeme se ti. Jsi nám totiž i v tom podobný.

Bude-li ti zima, zahřej si ruce.

Filip si hřeje ruce, neboť nenávidí zimu. Není účelné odsuzovat ho. Potkáme-li ho na ulici, pozdravíme jej srdečně. (Neustále zapomínáme na to, že je Filip už dávno mrtev a že toto jsou pouhá slova pohřebního zvonu, tučného nekrologu, nezapomenutelného přátelství, písně nad zaschlým rovem, slzy nad krutostí osudu.

Neustále zapomínáme, že kdo s příběhy zachází, příběhy také schází a že je nevyhnutelný den, kdy kdejaký tupec bude si namáčeti pero do našich rozpadávajících se kostí. Bud'me proto více opatrní.)

Pozdravíme jej a usmívajíce se pokyneme hlavou. To bude

znamení, že jsme mu milostivě nakloněni. Tak, že to snad ani víc nejde.

Dočetli jsme se onehdy, že jakýsi člověk byl odsouzen k dvěma letům žaláře jen proto, že ničil růže. Při výslechu vypověděl, že se tím chtěl pomstít lidstvu. Obdivujeme se tomuto muži, který vynalezl nejoprávněnější nástroj pomsty od doby vynalezení realismu.

Kteréhosi večera, plíže se podél vysokého plotu, jehož konec se dá jen stěží dohlédnout, nebo jiného večera poblíže záhonů nejkrásnějšího parku a jindy u stěny obrovitých skleníků stojí ten, který má v ruce svět. S vyhynutím růží vyhynete i vy, lidé.

Namítnete, že zůstanou ještě stroje a ruce, jež budou donekonečna pohánět zastavující se kolo? Dobře, ale ten člověk chtěl zničit růže. 81

Vrhal se do keřů s roztaženými prsty a skláněje chřípí ku květům cítil rozkošné svědění po celém těle. Pak se odhodlal rvát a ničit.

Ať se roznítí světové války. Necht' nejstrašnější lupiči povraždí polovinu lidstva. Ať zahyne kultura a civilizace. Budeme žiti. Ať zlé nemoci ruku v ruce se smrtí kráčí ulicemi.

Ať nejkrvelačnější upíři sají na ňadrech krásných žen, aby naše ruce a hlavně ústa osiřela. Budeme žiti. Ať nejblbější paraziti umění šíří síru ze všech stran, dovolávající se podle davu. Necht' zhyne divadlo, tato chrpa poezie, zavaleno krátkonohým obecnstvem a aplaudujícími krokodýly. Necht' jsme na deset let bez štětce a nástroje. Budeme žiti.

U ztichlých skleníků stojí ten, kdo má v ruce lidstvo. Po jeho tváři stékají slzy, neboť ví, že stačí jediné mávnutí rukou, jediný skok – a život přestane.

Když byl Filip docela malý, přivezli jednoho léta jeho staršího bratra s roztrženou nohou. Ležel naznak, až po prsa zabalen v sádře. Filip s ním sdílel jeden pokoj a hleděl na jeho tělo, jež dostalo podobu pěkně vymodelované sochy. Tehdy si Filip poprvé uvědomoval, že všechny liché řeči a všechny liché slzy, jimiž byl nemocný zahrnován, nejsou nic. Že všechno jsou jenom bratrovy oči, jež hledí do stropu pokoje. Nedalo se to přece nazvati trpitelským výrazem ani bolestí.

Filip poznal, že nejjemnější vlákénka věčnosti jsou zachytitelná v blízkosti smrti.

Byla neděle, a zatímco Filip spal, postavil kdosi na bratrův noční stolek sklenici s jedinou růží. Když se Filip probudil, byla již tam a s trochu nalomeným stonkem kývala do pokoje.

Proč se tehdy Filip přikradl jako zloděj k lůžku a využívaje bratrova spánku vzal růži, aby jí potom otrhal všechny lístky, aby ji potom roztrhal a zničil? Chtěl snad Filip zabiti život, který hrozila růže posílit? 82

Nebohý zločinec, jenž ničil růže a chtěl jimi ničiti svět, je uzavřen v dusné místnosti a marně se snaží prohlédnouti temnotou. Na stolku u jeho lože voní růže. Protože kdo miluje život, chce jej zničit.

Kdo miluje Marie, chtěl by je zničit, příteli Filipe!

A pak si nalhává cosi o úsměvech a neexistenci lásky.

V očích tenké vlákénko věčnosti, protože se blíží smrt.

Jsme chápající jako mnohé přihlouplé ženy. A pochopíme tedy i Filipa. To, co se stalo, se musilo státi. To, oč jsme přišli, si klidně domyslíme. Zůstaneme proto naplněni až po okraj.

Člověku, jenž zůstává delší dobu obnažen, naskakuje husí kůže.

To je hlavní důvod k tomu, abychom přešli k dalšímu převleku.

Soudíme však přesto, že látka předešlého byla dostatečně vyčerpána. Někdy se nám zdá, že slyšíme chraptivá slova kteréhosi teoretika, jenž volá:

– Pryč s hermafrodity z umění. Chceme buď poezii, jež se řadí do veršů, nebo román, jehož děj je přísně logický a strohý. –

Odpovíme: – Rozhodli jsme se vyrukovat s alogičností.

Nepokládáme ji snad za nový směr, ale přemýšlíme o vypracování teorie alogičnosti. Nebude to konečně nic nového. Vzpomínáte si na pana Strouvilhou z Penězokazů?

Tato odpověď ohromí svět. A poezie zůstane dále poezií, aniž by se otáčela po štěkajících psech. Bude to tak nejlépe.

Dostaneme se již zanedlouho tam, kde se věci jmenují zakončováním a koncem. Uvidíme, že Filip nám přichystá ještě několik překvapení, aby pak neodvolatelně dodýchal. Zapomeneme na něj tak, jako bychom zapomněli na růže, kdyby byly zničeny. (Jak se nám daří tato lež?)

Otevíráme zásuvku předposlední. Jaký bude její obsah a co z něho vyvodíme, ponecháme si prozatím pro sebe a tím větší bude

pak překvapení. Oblékáme jeden z těch nejposlednějších a nejmodernějších vzorů obleku, který kdosi podloudně vpašoval do naší převlékárny. Naše tělo se stane rázem tělem atleta a dostane se 83 nám takového sebevědomí, že to bude skoro na úkor úrovni příběhu.

S novou kravatou zaniká pocit méněcennosti. (To je jedna z našich vymyšlených teorií.)

Opustíme na chvíli Velký Zámek, rozloučíme se s naší převlékárnou a odejdeme ven, do přírody, nadýchat se čerstvého vzduchu. Jak dlouho jsme už vlastně nebyli na procházce? Ach, je to už velmi dávno. Od okamžiku, kdy jsme rozpojili své tělo, kdy jedna naše část zůstala v převlékárně, aby se mohla druhá oddat rozjímání u Filipova psacího stolu v jeho úmrtním pokoji na pomezí Města, neviděli jsme dobré denní světlo bez clony stěn a dobrou, ničím nechráněnou noc. I na hvězdy jsme pozapomněli, dbajíce každou vteřinu jen svého těžkého úkolu.

Ted' odcházíme, zapalujeme cigaretu a zhluboka oddychujeme.

Čeká nás překvapení? Ach, co nás může ještě překvapit v této události, do níž se domníváme být dokonale zasvěceni? Dnes v noci, zatímco jsme únavou usnuli na nepohodlném lehátku převlékárny, se nám zdál sen.

Na prostranství velikého koupaliště, kde nebyl nikdo kromě mužů, jsme stáli nazí a vystaveni všem zrakům. Tu se náhle povrch našeho těla nebezpečně zmenšil, viseli jsme takřka u země a muži chodili kolem našich hlav. Cítili jsme dotyk jejich kolen a kotníků.

Jejich bosá chodidla nám tleskala do taktu. Pocítili jsme stud. Vtom se k nám sklonil veliký muž, jemuž jsme v mysli přezdili obrů, moh jsme jenom zahlédnouti jeho hluboké černé oči, a vyzdvihl nás na svou dlaň. Chtělo se nám zaobaliti se do nějakého závoje, neboť jsme silně pociťovali svou nahotu, ale nic takového nebylo nablízku. Muž nám nabídl cigaretu. Opět jsme byli bezradní, protože tak velkou cigaretu jsme nemohli vstrčiti do úst. Pak nastal příliv a celé koupaliště bylo zatopeno na znamení pomsty. Poznali jsme, že nás bohové chrání, a s tím vědomím jsme se probudili.

Týká se snad očekávané překvapení tohoto snu? Dožijeme se jeho vyplnění? Zmáhá nás strach. 84

Tak, aby všechno bylo pomnožné, tak, aby všechno bylo zabezpečeno, tak, abychom mohli volně nabrat vzduch do plic, uzamkneme pečlivě psací stůl, zatarasíme dveře převlékárny, vyjdeme domovními dveřmi a zadním vchodem Velkého Zámku a teprve tehdy, až se odebereme na místo překvapení, si vzpomenem, že zásuvka psacího stolu, o niž jde, je již zásuvkou předposlední. (Beztak jsme na to mysli celou dlouhou dobu a bylo nám do pláče, jako vždycky těsně před započítím konce.) Odhodlaně nasadíme opět masku jistoty a sebevědomí a jenom s trochou lítosti si pak pomyslíme:

Udělejte místo osmému převleku!

(Svíce již dohořívala a vysílala do světa výstražná znamení. To však nebránilo tomu, aby vetřelci hlasitě nehulákali.) 85

Osmá kapitola

Smích je člověku vlastní.

J. DELTEIL

V pátek, dne 16. listopadu toho roku, byla zahrada rozdělena na tři díly. Doba, zvolená k vykonání tohoto obřadu, byla celkem nevhodná, protože od rána drobně pršelo. Nerozvážní a lehkomyšní starci, nepočítající s krutostí počasí, nechali dojiti k tomu, že o páté hodině, kdy měla být slavnost zahájena svoláním jednoho z nejstarších, bylo v zahradě přítomno všehovšudy nějakých tisíc lidí. Svět nezapomene nikdy na tuto ohavnou potupu.

Úderem gongu všechno ztichlo. Na tribunu, jež byla postavena v přesném středu zahrady a pokryta purpurovými koberci, vystoupil po několika dřevěných schodech veliký bílý stařec. Vztyčiv obě ruce a postaviv se co nejmajestátněji, zahřímal do připraveného mikrofonu několik úvodních vět, jež velmi dobře uváděly tuto památnou chvíli. Pátá hodina odpolední je v listopadu hodinou večera. Pozadí zahrady ztmavělo a bílé reflektory, jež osvětlovaly střed, působily chladně. Jako žádná krása není bez chladu. Stařec řekl:

– Vážení, slyšte. Proč konáme tuto manifestaci? Zde jsou naše požadavky: Dejte umění lidu. Pryč s dekadenty, pryč s intelektuálskými cizopasníky. Jdeme stavět něco nového a lepšího. Nehleďte na naše stáří. Zůstali jsme mladí ve svých srdcích a to doufáme stačí. Je nám jasné, že se musíme vypořádati s podlci

a zrádci umění cestou neúprosného boje. Nelekáme se ani prolité krve a jsme ochotni položit své životy na oltář nového umění. Toto umění bude patřiti starým optimistům. Ke zdi se skepsí a ironií. Ke zdi s nemocným a trouchnivějícím lyrismem. Podíváme se vám na kobytku, vy, kteří se schováváte za neprůhlednými clonami. Ať zhyne nezdravé a právem proklínané devatenácté století ve Francii. 86

Vytvoříme si novou historii, jež překvapí kdekoho. Do boje proti tomu umění, jež se stalo opiem lidu. Ted', anebo už vůbec nikdy. –

Nebohý stařec pronesl třesoucím se hlasem poslední heslo a z rozčilení poněkud vrávoraje opustil tribunu, sledován potleskem, jež nazýváme mocný, či zdvořilý, nebo emfatický. To ovšem nemohlo na věci něco změnit. Po malé přestávce vyplněné reprodukovanou hudbou vystoupil na tribunu teoretik starců, který měl mít hlavní referát, suchého zevnějšku, a pevným hlasem člověka, který je přesvědčen o neodvolatelnosti svých slov, pravil:

– Seznámím vás ted', vážení, s naší pracovní metodou. Jistě všichni znáte román Jiřího Ortena Podivná smrt Filipa Frieda, v němž se mluví o jakýchsi záhadách jakéhosi záhadného Filipa. Vysvětlím vám, jak si představujeme děj tohoto románu my, zdraví a nenakažení prohnílou morálkou. –

– Vzal do ruky veliký zašpičatělý nůž z dobré oceli a mistrným hodem zabodl jej asi na padesát metrů nalevo od sebe do země. Pak pokračoval:

– Tam, kde se zabodl nůž do země, je hranice. Po skončení této

manifestace bude na tom místě vystavěna zeď, aby oddělila třetinu zahrady od druhé části, jež bude později také rozdělena na dva díly.

Za touto první zdí budou žít dvě postavy románu, jež přetváříme:

Jindřich a Věra. Chcete znát jejich pravé osudy? Nuže. –

Řečník dal pokyn rukou a hezké děvče, jež zatím nepozorovaně vystoupilo na tribunu, zarecitovalo plným hlasem:

– Jindřich již odmalička jevil sklon k radostnému, veselému a klidnému životu. Nemoha si naříkati na finanční stav svých rodičů, rostl a vzkvétal k jejich nemalé radosti. Ještě nedosáhl ani dvacátého roku, a již okouznil řadu dívčích srdcí, toužících po seznámení s tak hezkým a poměrně zámožným mladým mužem. Po dlouhém rozvažování se Jindřich rozhodl, že se věnuje umění. Napsal tedy sbírku veršů a ihned s nimi zašel do nejbližší redakce, aby se mu dostalo posouzení, protože nechtěl rozmnožiti řadu špatných dekadentních básníků, o nichž se dočetl, že jsou vředem na těle umění. Rozhodl se věnovati se literatuře přístupné, populární 87 a zdravě optimistické. V redakci byl příznivě přijat a stal se tak básníkem. Byl sice časem zmítán nezdravým vírem, zvláště vlivem špatné volby svých přátel, o čemž bude ještě řeč, ale měl pevný základ a dobrá předsevzetí a to překonalo všechna nebezpečství. A Věruška? Ta byla již jako dítě překrásná. Měla rozkošné oči, líbezný úsměv a roztomilou postavu. Bylo to malé, hezounké poupátko, předurčené k lásce. Jednoho krásného letního dne se seznámila s Jindřichem a na první pohled si jejich srdce řekla víc, než tomu bývá zvykem. Zamílovali se do sebe.

Protože však přišly prázdniny a jejich kroky se musily na čas rozejíti, byli částečně smutni, ale hned si říkali, že si budou tím vzácnější, až se po čase uvidí. Jindřich psal Věře krásné dopisy a Věra mu odpovídala krátkými sice, ale zato mnoho říkajícími odstavci. Vždyť se měli rádi tito mladí lidé a vše odpovídalo tomu, aby se stali šťastnými a dobrými členy nové společnosti.

A skutečně. Jakmile se znovu sešli, Jindřich dokončil studia, stal se kulturním redaktorem velikých novin, nechal básně a psal tlusté románové pentalogie a oženil se s Věrou. Založili tak šťastné manželství a byli víceméně spokojeni. –

Řečník opět převzal slovo:

– Jejich místo je vyhrazeno v první třetině zahrady, kde kvetou růže a voní jasmíny, a my, ubozí pozemšťané, si můžeme z jejich ctnostného života vzít jen příklad. A vidíte, že ti, kteří hráli v románě původním roli ne hlavní, dostávají v našem podání úlohy nejdůležitější a rázem se stávají hrdiny. Necht' jejich jména září ve vašich myslích. –

Přednášeč se na chvíli zastavil, aby nabral dechu. Jakási stařenka v koutě zahrady potichu plakala a povzdychla si:

– Jaká krása. –

Ale nestačila se ani odhodlat k novému projevu obdivu, protože zástupce starců chtěl pokračovat. Zabodl druhý nůž na padesát metrů na druhou stranu a navlhčiv rty řekl:

– Zde, v prostřední části zahrady, kde kvetou vrby a jiné

smuteční květiny, kde kohout už ani nezpívá kikeriki, kde ptáci 88

nezpívají své radostné písně a kam nemají přístup hrající si děti,

zůstanou dvě bývalé ústřední postavy románu: Filip a Marie.

Předešlý autor nestačil dost dobře na zvládnutí svých postav

a ublížil ubohému Filipovi natolik, že se již nikdy docela nevzchopí.

Neboť Filip Fried nezemřel. Prohlašujeme to hrdě a otevřeně.

Jeho smrt byla zbaběle vymyšlena, právě tak jako bylo

vymyšleno to, že Marie snad jeho lásku neopětovala. Právě naopak.

Jejich láska je sice podstatně menší než láska Jindřicha a Věry, ale

přece jenom se mají vzájemně rádi. Dostane se vám ještě, vážení,

příležitosti, abyste se jich mohli osobně zeptat.

Kdeže se autor mýlil? Prosím. –

Recitátorka se opět ujala slova:

– Filip, dítě chudých rodičů, vyrůstal osamoceně, neměl

soudruhů v dětských hrách, snášel bídu a někdy i hlad a to bylo

hlavní příčinou, že se z něj stal tvor zatrpklý, málomluvný

a samotářský.

Marie byla naproti tomu veselá, ráda nosila šaty pestrých barev

a ráda se vesele bavila.

Když oba vyrostli a poznali se, zahořel Filip k Marii láskou. Ale

jsa smutný a nepřilíš vhodně oděný, nezalíbil se Marii na první

pohled. Byl to hezký hoch a psal také básně, jež byly ovšem

odmítány s poukazem na mládí autorovo. Proto se z něj nestal

básník. Filip se domníval, že jím Marie pohrdá, a v návalu smutku

pomýšlel dokonce na sebevraždu. Tak už u něj pokročil

individualistický rozklad.

Ale pak vážně onemocněl, takže lékaři již pochybovali o jeho životě. Péče příbuzných a Marie, která ho během nemoci chodila pilně navštěvovat, ho však uzdravila. A protože se kdysi přátelil s Jindřichem, opatřil mu Jindřich místo úředníka se slušným platem. Tak se mohl i Filip s Marií oženiti.

Jejich manželství jest dobré, ale leží na něm Filipovou vinou neustále stín smutku, takže život Filipův by neměl být pro čtenáře příkladem. Je jenom zajímavé sledovat, jak láska Filipova a Mariina 89 musila překonávat veliké překážky, než mohlo dojiti k všenapravujícímu sňatku. –

Dorecitováno.

– Tak tedy po pravdě vypadá osud bývalých hrdinů přetvářeného románu. Vidíte, co se musilo změnit k dobru celku. Vidíte, jak mnoho jim bylo ublíženo. S o to větší něhou budeme na ně pohlížeti dnes a ve všech dnech příštích. –

Stařenka v koutě zahrady skoro zapomněla dýchat, jak napjatě sledovala děj. Mávala rozčilením rukama a něco si pro sebe šeptala.

Ale řečník již opět pokračuje:

– V poslední třetině zahrady budou pak žiti dva lidé: Karel a autor. Oba neodvolatelně ztracení, vyhoštění ze života lidí, protože na jejich úseku neporoste jediná travička, jediná květinka. Nikdo sem nevzkročí a propadnou nepopsatelné samotě. Není třeba, abychom jich litovali. Sami si svůj osud zavinili, sami necht' tedy

také trpí.

Jsou odstrašujícím příkladem všem horkým hlavám, jež by je snad chtěly následovat. Nebudeme líčit jejich osudy, protože v našem románě bude každá zmínka o nich vyškrtnuta. Byli to dva blázni, kteří se snažili povznést do jakési věžičky, jež se ale ukázala nebýt příliš odolnou. Oni nepoznají lásky a nepoznají pravého lidského štěstí, které pramení z veselého smíchu, z pospolitosti, z mravnosti a pak už z ničeho jiného. Ostýchám se říci, čemu propadnou, ale řeknu to přece, abyste si o nich utvořili obraz co nejpřesnější. Propadnou onanii.

Ukázali jsme vám, velectění, svou pracovní metodu, které používáme stejně ve všech případech. Dvě šťastné dvojice, z nichž jedna je ovšem méně šťastna, a dva ubožáky vyvržence. Tak se v každém příštím uměleckém díle bude prolínati dobro se zlem a nebude zapomenuto ani na kompromis, střed, jak jsme vám také ukázali. Marie s Filipem jsou v tomto románě středem mezi dobrem a zlem. 90

Aby nám bylo spíše uvěřeno, pokládáme za svou morální povinnost představit vám hlavní představitele románu. Necht' předstoupí: –

A opravdu. Jako třetí část dnešní slavnosti bylo hlášeno představení hrdinů předváděného románu.

Hle, tam kráčí studený Jindřich a roztomilá Věra, ach, má krásná Marie, zde jsi. A jakou ti to propůjčili masku? Jsi pobledlá, Marie, skutečně, nevypadáš zdravě. Za Marií se krčí nalomený Filip a tvrdý

Karel. A kdo se to ukrývá tam v ústraní? Ubohý autor. Bez tváře a těla, bez všech vnějších znaků se schovává zrakům lidu a je vidět, jak ho jeho nezáviděníhodný osud oslabil. Kde je jeho kdysi stabilní úsměv? Kde je jeho síla, jíž se honosil? Leží tam, u nohou neúprosných starců, a nejstarší stařec se na ni potupně a nelítostně mračí.

Na pódium poblíž tribuny vběhlo dvanáct krásných dívek a tančice jako víly uvedly postupně všech šest našich známých. Jindřich s Věrou byli přivítáni spontánním potleskem. (Pokud to ovšem dovoľoval počet obecnstva.) Hlavně stařenka v koutku aplaudovala tak, že vzbudila obecnou pozornost. I Filip s Marií byli odměněni laskavě a shovívavě. Když však předstoupil Karel, veda pod paží svého druha, rozhostilo se po celé zahradě hluboké mlčení. Jen člověk dobrého sluchu mohl postřehnouti sotva slyšitelný projev souhlasu. Ale očití svědkové tvrdí, že to si jen hrály děti někde za zahradní zdí.

Starci tedy zvítězili v srdcích lidu. Ode dneška jen oni jsou pravými vlastníky umění. Ode dneška nemá nikdo právo posmívati se jejich vznešeným vousům.

Ticho bylo náhle přerušeno pronikavými fanfárami. Obecnstvo skoro nábožně a ochotně smeklo a zůstalo pokorně stát, zatímco k tomu účelu zjednaní hudebníci hráli hymny a k tomu účelu zjednaní zedníci kladli základy k vybudování zdí pro jednotlivé části zahrady.

Po skončení hymen se dav klidně rozešel a jen několik zvědavců zůstalo, aby přihlíželi práci zedníků. 91

Starci nasedli do připravených povozů a hlasitě prozpěvující odjeli do Velkého Zámku, aby se zúčastnili hostiny, pořádané na jejich počest.

A tak skončil tento slavný den, jenž nemá v dějinách protějšku.

Byl pátek, dne 16. listopadu toho roku, a uspokojení občané se ukládali do postelí, zatímco na Zámku vybuchovaly první lahve šampaňského.

Druhého dne vyšlo slunce.

Vyzkoušeli jsme svou vtipnost a je nám do pláče. Pokaždé, když jsme se nutili k hrdinským kouskům, a pokaždé, když jsme se chtěli na okamžik stát šašky, neboť v každém z nás je tato touha, musili jsme se dočkati chvíle, již znají nejlépe poustevníci. Byla to potřeba samoty a touha nepotkat nikoho, nikoho kromě svých prstů.

Přecházíme z protikladu do protikladu. Ted' bychom nejraději byli co nejvíce sentimentální, vzpomínali plačtivě na Marii a plakali až do večera nad sebou, Filipem, Karlem a třeba nad vším.

Ted' se nám chce zbaviti se třeba násilně pomnožnosti a říkat já, ano, já jsem ten, kdo bude znovu odmrštěn. Já jsem ten, kdo bude právem odkázán k jiným dveřím. Já jsem ten, kdo by chtěl být básníkem. Já, já piji víno a nakláním se vzad a nepřestanu nikdy, dokavad mi nedojde dech.

Dovolte mi říkat to a zastavte se na chvíli se mnou. Byl jsem vždycky zbabělý utéci, když jsem potřeboval být sám. Tak utíkám

i od svého druhého já. Všimli jste si už někdy blíž mého druhého já?

Zůstává ustavičně na lehátku převlékárny a ironicky se usmívá.

Časem dává hlavu do dlaní a ponechává mi úplnou volnost. Je to

můj druhý život a tak bych jednou chtěl žít ten celý, který je se

mnou. Ne, neříkám, že bych chtěl mlčet a ironicky se usmívat.

Neříkám ani, že bych chtěl odejít do poustevny. Ale tehdy, až bych

se nemusil obávat výsměchu, až by mé ráno bylo klidné před

večerem, tehdy bych ani nepokoušel svou pozemní vtipnost

a všechny mé obrazy a obrázky a všechny mé houpačky a síťoviny

by byly pevné. Pevné a hluboké. 92

Četl jsem také Bedřicha Nietzscheho a podivili byste se, jak mě

rozechvěl. Říkal jsem si tehdy, že se skutečně ticho podobá smrti.

Nevěřím mu doslova, jako nemohu věřit doslova nikomu z lidí

a jako vy nemůžete a ani nesmíte věřit mně.

Věřím tomu, že chce-li básník odejít sám k sobě, musí být sám.

To věděl i Filip.

Jako když chudák, který týden hladoví, objeví náhle v podšívce

svého kabátu veliký peníz, našel jsem svého Filipa.

Jedné noci, plné vína a opojení. Jedné noci, kdy řeka nám hrála

přímo před očima, jedné nezapomenutelně hluboké noci. Našel jsem

svého Filipa, aby mi vzápětí zmizel. Zaťal jsem zuby a měl jsem ještě

co říci. Byl jsem rád, že jsem nemusil Filipa následovat.

Mám strýce, který býval básníkem. Jeho poezie byla mladá

a čistá. Čekalo se na ni teprve. Odešel do veliké vojny a viděl padat

mrtvá těla. Miloval v té době dívku a ona ho také milovala. Vrátil se a jsou spolu šťastni. Řekl bych, že trochu příliš šťastni. Nebylo pak už prostě třeba něco říkat. Prostě se mlčí. Ne jako když praskne struna, ale jako když se housle odloží na nejvyšší skříň, aby tam klidně odpočívaly a čekaly, až je někdo znovu rozezvučí. Housle se pomalu povlékají prachem a padá na ně pavučina. Hedvábná pavučina, tak známá z lahví starého vína.

Ale což můžeme dohlédnouti dna něčí duše? Možná že pod tenkým povrchem prachu trpí něco, co by chtělo znít.

Nikdy netušíme s jistotou.

Čeká na nás poslední zásuvka.

Snad se dočkáme rozřešení, po němž jsme toužili po celou dobu skoro tří měsíců, v nichž se nám zdává o Filipovi.

Ale je nám doopravdy třeba rozřešení? Nebylo by lépe říci hned a na plná ústa, že... Že co? Promiňte, opravdu jsem se unáhlil.

Otevřel jsem kousek něčeho, co mělo ještě zůstat nezasvěcencům ukryto. (Pokládám vás za nezasvěcence, ačkoli v této chvíli víte právě tolik jako já.) Poslední zásuvka by měla odpovídat nějaké 93 dohasínající svíčce, jež nejvíce hoří právě před zánikem. Marně se ohlížíme po nějakém zdroji světla. Co je v poslední zásuvce?

Nesmírně bílý a veliký zapečetěný dopis, jehož písmena na obálce jsou tak veliká, že přesahují. Přinesl jej pokorný, modře oděný listonoš. Uklonil se směšně a přitom přiklekl. Není to dávno, kdy ležel dopis ještě na podnose a byl přijat zděšenými výkřiky a nechápavými obličejí. Na obálce stojí:

PŘINÁŠÍM ODHALENÍ.

NIKDO NEZASVĚCENÝ

NECHŤ SE MĚ NEDOTÝKÁ.

SDRUŽENÍ PŘÁTEL FILIPA FRIEDA

Bud'te třeba uraženi, ale ode dneška se pokládám za
zasvěceného. Odhodlal jsem se rozpečetit dopis.

Nezapomněli jsme, že se v jídelně Velkého Zámku právě koná
druhá hostina na počest starců. Kdybychom měli jen trochu chuti,
mohli bychom zaslechnouti řadu přípitků a slavnostních řečí. Máme
po krk těch hlupců, kteří se ještě vydávají za žijící. Odmítneme
dokonce snísti zbytky, jež zůstanou na hodovném stole. Uskrovníme
se a z nepatrných úspor se zase jednou po dlouhé době řádně
najíme. Pak si oblékneme sváteční šaty, které nejsou ve skříni
převlékárny, ale visí na stěně ve stavu poněkud zmačkaném
a pošpiněném. Zásobíme se bohatě velikými kapesníky, protože již
co nevidět dojde k aktu loučení.

A pak si navlékneme důležitý obličej, postavíme se s velikým
dopisem v ruce do středu pokoje a skoro majestátně svoláme:
Devátý převlek! Hle, uzávěr převleků!

(Koberec pod nohama, ne nepodobný mechu, utlumil hluk
zápasu. Bojovalo se krutě a tvrdě. Očití svědkové tvrdí, že na tom
místě spatřili povalovat se mnoho dívčích vlasů. Na nejzelenějším
místě se prý ještě dlouho potom skvěla malá kapka krve.) 94

Devátá kapitola

Jak se nestrašit mládí, jestli zmoudřelo

tolik, že se zřeklo smrti?

RICHARD WEINER

(HRA NA BÍLÝ PLÁŠŤ)

Osoby:

Filip

Marie

Někdo třetí

Locus:

Město podoby Benátek

Tempus:

Pozítří k večeru

Zatímco dělníci staví na jevišti, jež není odděleno rampou, a je tedy libovolně velké, pozadí plné balkonů, zatímco druzí tvoří koryto pro volný přítok řeky pomocí nesčetných reflektorů, jejichž úkryt nelze prostému divákovi vypátrati, a pomocí nejrůznějších vůní, vstřikovaných přímo do hlediště otvory menšími než prst, vytváří se nálada blízkého večera.

Po celou dobu hry stojí na druhém jevišti, jež je severně od prvního, muž zahalený v černý plášť. Kývá ze strany na stranu a nijak se nevměšuje v jednání Filipa a Marie, kteří krouží drobnými krůčky kolem sebe, aniž by se kdy setkali těsněji než pohledem.

Když se opona porozhrne, je jejich pohyb již v chodu. Ozve se gong a reflektor, nejbělejší jaký byl po ruce, osvětluje jenom tváře osob.

FILIP: Marie, dobrý den. Jak dlouhé dny to byly.

Dobrý den, Marie na ploše divadla.

Jsme takřka na konci a nemáme už síly
naklonit starou tvář do střípků zrcadla. 95
Co bylo lásky v tom, když tekly proudy vína.
Jak když se nalomí noc pro hůl žebráckou.
Jsme sami, Marie, a jsme jen polovina.
Jsme sami, sklonění jak včera nad láskou,
nad spánkem prokřehlých a zašlých nešťastníků,
nad jejich rameny, jež chví se bolestí.
Marie, slyšíš to? Mávání kapesníků.
Marie, už to vím: štěstí je neštěstí.
Jak když jsme musili za cizí hříchy pykat.
Jsem Filip. Poznáváš mé oči blíže dna?
Vzpomínáš, Marie, chvílemi na Filipa?
Byl jsem to vůbec já?
MARIE: Ne, co to znamená?
Je večer? Bývalo to přece nějak jiné.
Jak by se láska tvá na kusy rozpadla.
Filipe, jsi to ty? A proč se nevidíme?
FILIP: To jsou jen oči mé na ploše zrcadla.
Vždycky když zpívat chci, v mém hlase víno pění.
Vždycky když miluji, někdo se posmívá.
Marie, už to vím: byli jsme obelštěni.
Marie, stmívá se?
MARIE: Ne, už se nestmívá.

Muž v černém ustává ve svém komíhání a zůstává zahalen vstupuje na první jeviště. Marie s Filipem se již nepohybují a stojíce vedle sebe očekávají slova třetího účastníka této hry na bílý plášť. Večer zatím vlivem reflektorů značně pokročil. Běl na tvářích se zúžuje.

NĚKDO TŘETÍ: Dobrý den. Ach nevyrušujte se prosím z tohoto kouzelného zápasu. Je třeba, abych se představil? Ne, neudělám to. Dám vám ještě příležitost, abyste mě poznali. Slyšel jsem počátek vaší hry, a abych řekl upřímně, nelíbila se mi. Vyrozuměl jsem z vašich slov, že jste jiní, než jste byli dřív, že vaše city už nejsou těmi bývalými city. Vy se tomu 96 divíte? I ty se tomu divíš, Filipe? Čekal jsem od tebe větší bystrost. Mrtvý Filipe, smrt je přece něco jiného než tvé lehce zapomenutelné hry za života.

FILIP: Upozorňuji vás, pane, že jsem živ.

NĚKDO TŘETÍ: Už i ty sám jsi uvěřil těm povídkám? Už ani ty mi nevěříš?

FILIP: Promiňte, jednak mě neomráčíte silnými slovy a jednak nechápu, jakým právem se ke mně chováte tak důvěrně.

MARIE: Filípku, proč říká, že jsi mrtev?

NĚKDO TŘETÍ: Milá Marie, vy nevíte nic o Filipově smrti? Vy jste nečtla smuteční oznámení na poslední straně velikých novin?

Jak jste zapomnětlivá, Marie!

FILIP: Zakazuji vám, abyste s ní mluvil takovýmto způsobem. Přejí si, abyste odešel. Rušíte nás. Vid', Marie?

MARIE: Ovšemže nás rušíte, pane...

NĚKDO TŘETÍ: Ještě nepřišla vhodná chvíle, abych se vám představil, ač bych to ze srdce rád udělal už jenom kvůli vám, Marie, protože vidím, že mě nepoznáváte.

Filipe, rád bych, abychom se dobře shodli. Oblékl jsi bílou škrabošku a bílý plášť. Odpovídá to rázu této hry, ale vadí to našim slovům. Jsi mi velmi drahý, Filipe, a mrzelo by mě, kdyby mezi námi došlo k znepřátelení. Mám tě rád skoro jako sebe a myslím to vážně. Ještě nikdy jsem neměl někoho tak rád jako tebe. A myslím, že nechybím, přiznám-li se ti, že i Marii miluji neméně tak, jako jsi ji za života miloval ty.

MARIE: Pane, já jsem vás ještě nikdy v životě neviděla. Možná že mluvíte o jiné Marii a jiném Filipovi. Zde to je básník Filip Fried. A já jsem Marie Lepková.

NĚKDO TŘETÍ: Není jiných Filipů a jiných Marií. Jsi ty a jste vy. 97
Pak jsem zde ještě já, váš přítel. Vzpomínáš často, Filipe, na své přátele Karla a Jindřicha? Je to už dávno, vid'? Je to už skoro rok, Filipe, co jsi je naposled viděl.

FILIP: Odkud znáte mé přátele, nevím. Odkud znáte mne, se pouze dohaduji. Odložím tedy bílý plášť bílou škrabošku a nebudu ani žádat, abyste se odmaskoval vy. Zde tedy jsem já, Filip Fried. Mrtvý Filip Fried, chcete-li.

MARIE: Filipe!

FILIP: Je třeba, Marie, abys věděla, proč tě nemohu víc milovat.

NĚKDO TŘETÍ: Jak se mýlíš, chlapče! Žádný cit dosud nezahynul

smrtí. City žijí, jako poezie žije. Usměj se na Marii, Filipe.

FILIP: Snad máte pravdu. A to, že jsem tu a mluvím s vámi a s Marií, mě podivuje víc než tlukot srdce, který zřetelně slyším, přiložím-li na prsa dlaň.

MARIE: Opravdu, pane, bije mu srdce. Jak by mohlo tlouci, kdyby byl mrtev?

NĚKDO TŘETÍ: Zeptám se tě teď, Filipe, na něco velmi závažného. Je to tak důležité, že věřím, že mi odpovíš pravdu. Jakou smrtí jsi sešel?

MARIE: Ano, jaká nemoc byla tedy příčinou tvé smrti?

FILIP: Musil bych mnoho vzpomínat. Před mýma očima by znovu přešel Vladimír Majakovský a všechny mé osudy. Hle, stal se zázrak. Zemřel jsem, aniž by mi přestalo bít srdce. Nemusil jsem užiti střelné zbraně a žádného jiného prostředku. Nemusil jsem ani onemocněti zánětem plic, jak se asi domníváte vy, pane. Zemřel jsem, aniž bych přestal žít. Zemřel jsem a žiji.

NĚKDO TŘETÍ: Děkuji ti, Filipe, věřím.

MARIE: Odpusťte, ale nerozumím tomu. 98

FILIP: To je to nejlepší. Nechci, abys něčemu rozuměla. Nechci, aby vůbec kdo něčemu rozuměl. Souhlasíte s tím, pane, aby slovo rozumět bylo vyškrtnuto ze slovníku?

MARIE: Ty mě nemáš rád, Filipe.

NĚKDO TŘETÍ: Správně, Marie, on tě už nemiluje. A přece budeme na věky milovati Marii. Naši Marii, vid', Filipe?

FILIP: Mám tě rád, Marie, což nevidíš můj úsměv?

MARIE: Věřím ti. Ach, tolik tě miluji.

NĚKDO TŘETÍ: Obejmi ji tedy, Filipe, a líbejte se nějaký čas.

Odvrátím hlavu, abyste se mohli líbat.

FILIP: Děkuji vám, pane.

MARIE: Zač mu děkuješ?

FILIP: Opravdu nevím. Myslím, že se odněkud známe.

NĚKDO TŘETÍ: To už je dávno. Vedle v pokoji byly hodiny a měl

jsem dojem, že je to mé srdce. Maminka na okamžik odešla

a pak se vrátila a hladila mi vlasy. Zavřel jsem oči, protože

jsem chtěl být sám. Udělala se tma a někdo se díval oknem.

Přistoupil jsem k oknu a sáhl jsem do tmy. Byla teplá a vlhká.

Čekal jsem, že promluví, ale čekal jsem marně. Protřel jsem si

tedy oči a bylo zase světlo. Odříkával jsem neznámou

modlitbu a usmíval jsem se k tomu. Chtěl jsem, aby mi

někdo uzamkl víčka. Tak jsem usnul. Malá chůva s bílými

vlasy, která na mne čekala, začala vypravovat pohádku.

Budeme si vypravovat? Ach, ano, ale jen na chvíli. Budeš-li

hodný, budu ti teď vypravovat. Protřel jsem si oči a pohádka

skončila. Bylo mi z toho trochu smutno a všechno odešlo

daleko ode mne. Druhý den ráno byly vedle v pokoji hodiny

a už to nebylo mé srdce, ale srdce někoho jiného. Šel jsem

k oknu a zdvořile jsem ho pozdravil. Zdvořile, protože měl

mé srdce. Od té doby mám rád ještě někoho kromě sebe. 99

Že je to smutná pohádka, Marie?

MARIE: Vy jste takový zvláštní. A umíte tak krásně vypravovat.

Ten tón jsem, zdá se mi, už někdy slyšela.

FILIP: Pane, vy jste Filip Fried!

NĚKDO TŘETÍ: Děkuji ti, Filipe!

Během posledních slov scéna pohasíná, takže nakonec jsou viděti už jenom ústa mluvících. Temně se ozve gong a představitelé rolí se jdou klanět na předscénu. Jsou uvítáni tichem, neboť mluvili do větru. 100

Obráceno na sever

Odděleny od sebe mlhami

dvě divoké kachny

si dávají sbohem

Z JAPONSKÉ POEZIE

Opouštíme převlékárnu. U dveří se ještě zastavíme, abychom naposled očima polaskali tento malý pokojík o holých stěnách, plný světla a běloby. Na stropě je naznačen ornament, jehož křivky se rozbíhají na všechny světové strany. Lampa zde nevisí. V koutě stojí malá žárovka se stínidlem, jež vrhá kolem sebe temné, kruhové světlo. V oknech jsou spuštěny žaluzie, takže běloba přechází klidně do šedivá. Malé nástěnné hodiny pronikavě tikají, takže ještě můžeme slyšeti ozvěny svých srdcí.

Venku drobně prší.

Je k večeru a trochu smutno.

Dříve než opustíme nadobro Velký Zámek, vezmeme vlažnou

lázeň a převléknuvše se pak do neobvykle černého šatstva klidně

prohlásíme:

Převleky skončily!

A nezbývá nyní než zastavit svou mnohomluvnost a říci poslední slovo.

Šli jsme věrně a oddaně s Filipem. Nesměle jsme se podívovali kráse Mariině. Podávali jsme ruku Karlovi a vlídně soudili Jindřicha. Odsoudili jsme Věru, nezapomínajíce při tom všem ani na sebe. Proč to všechno?

Čtli jsme mnoho románů a básní. Často jsme rozprávěli se svou pamětí a pohrávali si se vzpomínkami. Někdy jsme jenom v úžasu stáli a byli jsme překvapeni, oblékajíce vždy jiný šat a zaujímajíce vždy jiný postoj. Proč to všechno? 101

Pohoupávali jsme se ve větách a zkoušeli zvuk slov. Zkoušeli jsme i vtipnost a s povděkem jsme ji nadobro opustili. Zkoušeli jsme sebe a své ubohé přátele. Myslili jsme na matku, otce a bratra. Nad tím vším se rozdvojoval náš život. Poznali jsme dvojí sídlo našeho já. Tam, kde se mlčelo a malá žárovka se stínidlem vrhala kruhovitě světlo, jsme byli nejvíce šťastni a nejvíce jsme trpěli. Tam jsme byli nejméně strženi k rétorství. A tam, kde naše ústa a prsty přehrabovaly útlé listy papíru, došlo k mnoha nerozvážnostem, k mnoha pošetilostem, chybám a úspěchům. Na této druhé, méně ohrožené straně jsme se nejvíce obávali útrpného smíchu. A proč vlastně?

Ale což se nemusíme ustavičně ptát? Což není slovo proč na

denním pořádku všude, kde se nechce zamlčovat? A což se tím toto slovo samo nevyklučuje?

Neptejme se tedy a zachovejme klid až do úplného konce.

A obrátím se teď na Filipa (který už vlastně přestal být Filipem), abych mu podal ruce. Nebudeme mluvit. Známe se. Zůstanu mu v mysli vždycky nakloněn.

A obrátím se k Marii, abych se na ni naposled zahleděl. Řeknu jí:

– Sbohem, Marie, –

a možná že se mi ani nezaleskne slza v oku. Budu na ni hledět a stále se jí obdivovat, neboť musíme až do smrti obdivovat chladnou krásu, budu na ni hledět a ona se vlídně usměje.

A obrátím se na zbylé přátele, Karla a Jindřicha, abych si s nimi sjednal schůzku v nejbližší kavárně a slíbil jim, že se snad naše cesty nerozdvojí, a poprosil je přitom, aby mi odpustili.

A obrátím se na všechny věci. Velký Zámek bude až tam nahoře, nad Městem, a padací most bude spuštěn. Matně se zalesknou žaluzie mé drahé převlékárny. Zšeřelý Filipův pokoj se odmlčí a starý psací stůl dutě zazní. Do Města vjede poslední rychlík. Na všechno to se budu dívat.

A obrátím se konečně i na sebe.

Ale to už nastane tma a budu mít jenom malou chvilku času, abych se uviděl v její černi. Pak pohlédnu tam, kde světla už čekají 102 na můj návrat, a půjdu tiše volnými kroky a hluboce oddechuje.

Světla Města pokorně mávají.

Vstoupím do ulice. Zde teče řeka a několik metrů odtud jsem

kdysi stál s Filipem. Je zase noc. A není to jako tenkrát. To je dobře.

Odemykám. Ještě poslední pohled. Město spí. I řeka a hvězdy
spí. Spěme. Už je čas. Dobrý spánek. Zítra se prý očekává dobré
počasí. Jsme skoro šťastni.

Myslím, že jsem ještě nezavřel úplně víčka a už jsem spal.

Z veliké dálky jsem zaslechl, jak kdosi šeptá:

To nic. Šlo jenom o malou mouchu, která si spálila křídla. Právě
se probrala z narkózy. –

Brzké uzdravení! 103

Drahý čtenáři,

je na mně, abych se ti omluvil.

Vypadáš poněkud sklesle.

Jsi poněkud příliš rozjařen.

Jsem rád. Ale ze srdce upřímně bych tě objal, kdybych se nebál
ledu v tvých očích.

Proto raději odstup a těš se se mnou na vydatné posilnění.

Bud' spokojen! Jiří Orten

Podivná smrt Filipa Frieda

Vydala Městská knihovna v Praze

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání

Verze 1.0 z 2. 12. 2013